

SEANCES DU MERCREDI 22 NOVEMBRE 1989
VERGADERINGEN VAN WOENSDAG 22 NOVEMBER 1989ASSEMBLEE
PLENAIRE VERGADERINGSEANCE DU MATIN
OCHTENDVERGADERING

SOMMAIRE:

CONGES:

Page 482.

PROJETS DE LOI (Discussion):

Projet de loi concernant la protection juridique des topographies de produits semi-conducteurs.

Discussion générale. — *Orateur*: M. Dufaux, rapporteur, p. 482.

Discussion et vote des articles, p. 483.

Projet de loi ajustant le budget du ministère de la Justice de l'année budgétaire 1988.

Discussion générale. — *Orateur*: M. Pataer, rapporteur, p. 486.

Discussion et vote des articles, p. 487.

Projet de loi ajustant le budget du ministère de l'Agriculture de l'année budgétaire 1989.

Discussion générale. — *Orateur*: M. Content, rapporteur, p. 487.

Discussion et vote des articles, p. 488.

Projet de loi augmentant des crédits ouverts pour l'année budgétaire 1989 sur les budgets nationaux pour le financement de certaines dépenses se rapportant au transfert de compétences dans le cadre de la réforme des institutions.

Ann. parl. Sénat de Belgique — Session ordinaire 1989-1990
Parlem. Hand. Belgische Senaat — Gewone zitting 1989-1990

INHOUDSOPGAVE:

VERLOF:

Bladzijde 482.

ONTWERPEN VAN WET (Beraadslaging):

Ontwerp van wet betreffende de rechtsbescherming van topografieën van halfgeleiderprodukten.

Algemene beraadslaging. — *Spreker*: de heer Dufaux, rapporteur, blz. 482.

Beraadslaging en stemming over de artikelen, blz. 483.

Ontwerp van wet houdende aanpassing van de begroting van het ministerie van Justitie voor het begrotingsjaar 1988.

Algemene beraadslaging. — *Spreker*: de heer Pataer, rapporteur, blz. 486.

Beraadslaging en stemming over de artikelen, blz. 487.

Ontwerp van wet houdende aanpassing van de begroting van het ministerie van Landbouw voor het begrotingsjaar 1989.

Algemene beraadslaging. — *Spreker*: de heer Content, rapporteur, blz. 487.

Beraadslaging en stemming over de artikelen, blz. 488.

Ontwerp van wet houdende verhoging van voor het begrotingsjaar 1989 uitgetrokken kredieten op de nationale begrotingen voor de financiering van sommige uitgaven die verband houden met de overdracht van bevoegdheden in het kader van de hervorming van de instellingen.

3 feuilles/vellen

68

Discussion générale. — *Orateurs*: MM. Didden, rapporteur, De Bondt, Monfils, M. Schiltz, Vice-Premier ministre et ministre du Budget et de la Politique scientifique, p. 489.

Discussion et vote des articles, p. 493.

Projet de loi contenant le budget des Voies et Moyens pour l'année budgétaire 1990.

Projet de loi contenant le budget général des Dépenses pour l'année budgétaire 1990.

Discussion générale. — Finances. — *Orateurs*: M. Didden, rapporteur, Mmes Delruelle-Ghobert, Herman-Michielsens, M. Schiltz, Vice-Premier ministre et ministre du Budget et de la Politique scientifique, p. 494.

Algemene beraadslaging. — *Sprekers*: de heren Didden, rapporteur, De Bondt, Monfils, de heer Schiltz, Vice-Eerste minister en minister van Begroting en Wetenschapsbeleid, blz. 489.

Beraadslaging en stemming over de artikelen, blz. 493.

Ontwerp van wet houdende de Rijksmiddelenbegroting voor het begrotingsjaar 1990.

Ontwerp van wet houdende de Algemene Uitgavenbegroting voor het begrotingsjaar 1990.

Algemene beraadslaging. — Financiën. — *Sprekers*: de heer Didden, rapporteur, de dames Delruelle-Ghobert, Herman-Michielsens, de heer Schiltz, Vice-Eerste minister en minister van Begroting en Wetenschapsbeleid, blz. 494.

PRESIDENCE DE M. SWAELEN, PRESIDENT
VOORZITTERSCHAP VAN DE HEER SWAELEN, VOORZITTER

M. Vannieuwenhuyze, secrétaire, prend place au bureau.

De heer Vannieuwenhuyze, secretaris, neemt plaats aan het bureau.

Le procès-verbal de la dernière séance est déposé sur le bureau.

De notulen van de jongste vergadering worden ter tafel gelegd.

La séance est ouverte à 10 h 5 m.

De vergadering wordt geopend te 10 h 5 m.

CONGES — VERLOF

Mme Hanquet, MM. De Belder, en mission à l'étranger; Toussaint et Minet, malades, demandent un congé.

Verlof vragen: mevrouw Hanquet, de heren De Belder, met opdracht in het buitenland; Toussaint en Minet, ziek.

— Ces congés sont accordés.

Dit verlof wordt toegestaan.

MM. Spitaels, Mathot, Kuijpers, pour d'autres devoirs, demandent d'excuser leur absence à la réunion de ce jour.

Afwezig met bericht van verhindering: de heren Spitaels, Mathot, Kuijpers, wegens andere plichten.

— Pris pour information.

Voor kennisgeving aangenomen.

ONTWERP VAN WET BETREFFENDE DE RECHTSBESCHERMING VAN TOPOGRAFIEËN VAN HALFGELEIDERPRODUKTEN

Algemene beraadslaging en stemming over de artikelen

PROJET DE LOI CONCERNANT LA PROTECTION JURIDIQUE DES TOPOGRAPHIES DE PRODUITS SEMI-CONDUCTEURS

Discussion générale et vote des articles

De Voorzitter. — Wij vatten de bespreking aan van het ontwerp van wet betreffende de rechtsbescherming van topografieën van halfgeleiderprodukten.

Nous abordons l'examen du projet de loi concernant la protection juridique des topographies de produits semi-conducteurs.

De algemene beraadslaging is geopend.

La discussion générale est ouverte.

Het woord is aan de rapporteur.

De heer Dufaux, rapporteur. — Mijnheer de Voorzitter, de commissie voor Economische Aangelegenheden besprak in haar vergaderingen van 10 en 24 oktober 1989 het ontwerp van wet betreffende de rechtsbescherming van topografieën van halfgeleiderprodukten.

Dit vooral technisch wetsontwerp vormt het verlengstuk van artikel 11 van de richtlijn van de Raad van 16 december 1986 betreffende de rechtsbescherming van topografieën van halfgeleiderprodukten waarin vermeld staat dat «de lid-staten het nodige moeten doen om uiterlijk op 7 november 1987 de nodige wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen in werking te laten treden om aan deze richtlijn te voldoen».

Aangezien de vorige regering enkel belast was met het afhandelen van de lopende zaken kon de tekst van dit wetsontwerp

niet tijdig bij de Kamers worden ingediend om vóór 7 november 1987 aangenomen te worden, zoals artikel 11 van de richtlijn voorschrijft.

De datum 7 november 1987 als streefdatum werd bepaald door de Amerikaanse wet van 8 november 1984 op de bescherming van halfgeleider-microplaketten. Deze wet vertoont een tweevoudige bijzonderheid: op het mondiaal vlak gaat het om de eerste regelgeving op het stuk van topografieën en voorts voorziet zij enkel in een wederkerigheidsregel via een verklaring van de president, ofschoon op het stuk van de intellectuele eigendom de regel van de nationale behandeling geldt.

Aangezien de Amerikaanse wet als eerste ter wereld tot stand is gekomen, heeft zij een aantal overgangsmaatregelen ingevoerd teneinde buitenlandse onderdanen in de Verenigde Staten een tijdelijke bescherming te verlenen, voor zover hun nationale overheid zich een ernstige inspanning getroost om binnen een redelijke termijn een met de Amerikaanse wet vergelijkbare wetgeving goed te keuren. Aanvankelijk was die tijdelijke bescherming te verkrijgen gedurende drie jaar. Nu is de tijdelijke bescherming te verkrijgen tot 1 juli 1991.

De vertegenwoordigers van de elektronikabranche in Europa hebben de Commissie van de Gemeenschappen hun bezorgdheid meegedeeld over de toestand die als gevolg van de Amerikaanse wet is ontstaan. Tevens hebben zij gewezen op mogelijke nadelen en risico's in geval de lid-staten hun wetgeving onoordeelkundig of te traag aanpassen.

Bij gebrek aan een duidelijke bescherming in het land van oorsprong, zouden de halfgeleiderprodukten die in de Gemeenschap worden ontwikkeld immers niet afdoende beschermd zijn op de belangrijke Amerikaanse markt, aangezien, los van de mogelijkheid om een tijdelijke bescherming te vragen die ten laatste op 8 november 1987 afloopt — inmiddels verlengd tot 1 juli 1991 —, de president van de Verenigde Staten zeker niet de wederkerigheid zou verklaren.

Op aandringen van de vertegenwoordigers van de Europese elektronika-industrie en teneinde de Europese producenten van de halfgeleiderprodukten eveneens te laten profiteren van de tijdelijke bescherming in de Verenigde Staten, heeft de Commissie van de Gemeenschappen een ontwerp-richtlijn ingediend, waardoor er voldoende convergentie zou zijn van de wetgevingen van de lid-staten van de Gemeenschap op dat vlak. Het opstellen van die ontwerp-richtlijn en de resolutie van de Raad van Gemeenschappen van 19 juni 1985 hebben het mogelijk gemaakt de voorwaarden te scheppen om namens de Gemeenschap een geldig verzoek te doen, steunend op het Amerikaanse wetsartikel dat de tijdelijke bescherming mogelijk maakt. Aldus hebben de producenten van halfgeleiderprodukten in de Gemeenschap eerst een voorlopige bescherming tot 8 november 1987 gekregen, die evenwel na de wijziging van de Amerikaanse wet, die het de minister van Handel mogelijk maakt een tijdelijke bescherming toe te staan tot 1 juli 1991, werd verlengd tot 31 oktober 1989.

Bijgevolg moest er ook in België een wet komen betreffende de rechtsbescherming van topografieën van halfgeleiderprodukten. Dit wetsvoorstel past de beginselen van de richtlijn van 16 december 1986 toe. Het voorziet in de schepping van een recht *sui generis* zonder registratie, dat wil zeggen dat het inzake reglementering en eventuele toepassing alle reeds bestaande rechten inzake intellectuele eigendom onverlet laat. Dat recht is exclusief en maakt het de uitvinder van een topografie van een halfgeleiderprodukt mogelijk elke vorm van produktie of commerciële exploitatie zonder toestemming te verbieden.

De Ministerraad heeft het wetsontwerp op 18 november 1988 aangenomen en de Raad van State heeft op 19 januari 1989 zijn advies gegeven. Het ingediende ontwerp houdt rekening met de meeste opmerkingen van het Hoog College, in het bijzonder die over de formulering van de artikelen van het ontwerp.

Het ontwerp werd in commissie met algemeenheid van stemmen aangenomen. (Applaus.)

De Voorzitter. — Daar niemand meer het woord vraagt in de algemene beraadslaging, verklaar ik ze voor gesloten en bespreken wij de artikelen van het ontwerp van wet.

Plus personne ne demandant la parole dans la discussion générale, je la déclare close et nous passons à l'examen des articles du projet de loi.

L'article premier est ainsi rédigé:

Chapitre premier. — Du droit exclusif sur une topographie d'un produit semi-conducteur

Section première. — De l'objet et du titulaire du droit exclusif

Article 1er. Le créateur d'une topographie d'un produit semi-conducteur a le droit exclusif et temporaire de reproduire celle-ci et de l'exploiter commercialement.

Pour l'application de la présente loi, les termes topographie, produit semi-conducteur et exploitation commerciale doivent être entendus dans le sens envisagé par la directive 87/54 du 16 décembre 1986 du Conseil des Communautés européennes concernant la protection juridique des topographies de produits semi-conducteurs ou dans le sens de toute modification décidée par le Conseil des Communautés européennes en application de l'article 1er, § 2, de cette directive.

Hoofdstuk 1. — Het exclusief recht op een topografie van een halfgeleiderprodukt

Afdeling 1. — Het voorwerp en de houder van het exclusief recht

Artikel 1. De maker van een topografie van een halfgeleiderprodukt heeft het exclusief en tijdelijk recht deze te reproduceren en commercieel te exploiteren.

Voor de toepassing van deze wet moeten de termen topografie, halfgeleiderprodukten en commerciële exploitatie verstaan worden in de zin bedoeld door de richtlijn 87/54 van 16 december 1986 van de Raad van de Europese Gemeenschappen betreffende de rechtsbescherming van topografieën van halfgeleiderprodukten of in de zin van elke wijziging besloten door de Raad van de Europese Gemeenschappen met toepassing van artikel 1, § 2, van die richtlijn.

— Adopté.

Aangenomen.

Art. 2. La topographie d'un produit semi-conducteur est protégée dans la mesure où elle résulte de l'effort intellectuel de son créateur et n'est pas courante dans le secteur des semi-conducteurs. Lorsque la topographie d'un produit semi-conducteur est constituée d'éléments courants dans le secteur des semi-conducteurs, elle est protégée seulement dans la mesure où la combinaison de ces éléments, prise comme un tout, répond aux deux conditions ci-dessus.

Art. 2. De topografie van een halfgeleiderprodukt wordt slechts beschermd voor zover zij voldoet aan de voorwaarden dat zij het voortbrengsel is van de eigen intellectuele inspanning van de maker en in de halfgeleiderindustrie niet algemeen bekend is. Indien de topografie van een halfgeleiderprodukt bestaat uit in de halfgeleiderindustrie algemeen bekende bestanddelen, wordt zij slechts beschermd voor zover de combinatie van dergelijke bestanddelen, als één geheel gezien, aan de twee bovengenoemde voorwaarden voldoet.

— Adopté.

Aangenomen.

Art. 3. La protection organisée par la présente loi concerne uniquement la topographie proprement dite, à l'exclusion de tout concept, procédé, système, technique ou information codée qui sont incorporés dans cette topographie.

Art. 3. De door deze wet georganiseerde bescherming betreft alleen de topografie zelf en strekt zich niet uit tot enige in de

topografie belichaamde concepten, processen, systemen, technieken of gecodeerde informatie.

— Adopté.

Aangenomen.

Art. 4. § 1er. Si une topographie d'un produit semi-conducteur est créée par un salarié dans l'exercice de ses fonctions, l'employeur est considéré comme créateur, sauf stipulation contraire.

§ 2. Si une topographie d'un produit semi-conducteur est créée sur commande, celui qui a passé la commande est considéré comme créateur, sauf stipulation contraire.

Art. 4. § 1. Indien een topografie van een halfgeleiderprodukt door een werknemer in de uitoefening van zijn functie is gemaakt, wordt, behoudens andersluidend beding, de werkgever als de maker beschouwd.

§ 2. Indien een topografie van een halfgeleiderprodukt op bestelling is gemaakt, wordt, behoudens andersluidend beding, degene die de bestelling heeft gedaan, als de maker beschouwd.

— Adopté.

Aangenomen.

Art. 5. Le droit à la protection, organisé par la présente loi, est transmissible aux ayants cause de la personne qui est titulaire de ce droit en vertu de la présente loi.

Art. 5. Het recht op de bescherming, georganiseerd door deze wet, gaat over op de rechtsopvolgers van de persoon die krachtens deze wet van dat recht houder is.

— Adopté.

Aangenomen.

Section 2. — Des conditions relatives à la nationalité, la résidence ou l'établissement

Art. 6. Le droit à la protection instauré par l'article 1er est accordé aux personnes physiques qui sont ressortissantes d'un Etat membre des Communautés européennes ou qui y ont leur résidence habituelle.

Le droit à la protection accordé en vertu de l'article 4 est garanti aux personnes physiques visées à l'alinéa 1er et aux sociétés ou autres personnes morales qui ont un établissement industriel ou commercial effectif et sérieux sur le territoire d'un Etat membre des Communautés européennes.

Afdeling 2. — Voorwaarden op het stuk van nationaliteit, verblijf of vestiging

Art. 6. Het recht op bescherming ingesteld door artikel 1 komt toe aan de natuurlijke personen die onderdaan van een lid-staat van de Europese Gemeenschappen zijn of hun gewone verblijfplaats op het grondgebied van een lid-staat hebben.

Het recht op bescherming toegekend krachtens artikel 4 komt toe aan de natuurlijke personen als bedoeld in het eerste lid en aan de vennootschappen of andere rechtspersonen met een daadwerkelijke industriële of commerciële vestiging op het grondgebied van een lid-staat van de Europese Gemeenschappen.

— Adopté.

Aangenomen.

Art. 7. Bénéficient également du droit à la protection organisé par la présente loi, les personnes visées aux articles 1er et 4 qui sont ressortissantes de pays autres que ceux visés à l'article 6, alinéa 2, ou qui y ont leur résidence habituelle ou un établissement industriel ou commercial effectif et sérieux, pour autant que cela ait été prévu par un instrument international ou décidé par le Conseil des Communautés européennes.

Art. 7. Voor het recht op bescherming georganiseerd door deze wet komen eveneens in aanmerking personen als bedoeld in de artikelen 1 en 4 die onderdaan zijn van dan wel hun gewone verblijfplaats of daadwerkelijke industriële of commerciële vestiging hebben in andere dan de in artikel 6, tweede lid, bedoelde landen, indien zulks in een internationale overeenkomst is vastgesteld of door de Raad van de Europese Gemeenschappen is besloten.

— Adopté.

Aangenomen.

Art. 8. Lorsqu'il n'existe pas de droit à la protection en application de cette section, le droit à la protection vaut également pour les personnes mentionnées à l'article 6, alinéa 2, qui:

a) Procèdent à une première exploitation commerciale dans un Etat membre d'une topographie qui n'a fait l'objet d'une exploitation commerciale nulle part ailleurs dans le monde antérieurement, et qui

b) Ont reçu de la personne habilitée à disposer de la topographie l'autorisation exclusive de procéder à son exploitation commerciale dans toute la Communauté.

Art. 8. Wanneer er geen recht op bescherming bestaat krachtens deze afdeling, geldt het recht op bescherming ook voor de in artikel 6, tweede lid, bedoelde personen die:

a) In een lid-staat voor het eerst een topografie commercieel exploiteren die nog niet elders in de wereld commercieel is geëxploiteerd, en

b) Van degene die daarover kan beschikken, bij uitsluiting toestemming hebben verkregen de topografie commercieel in de Gemeenschap te exploiteren.

— Adopté.

Aangenomen.

Section 3. — De la durée et de l'expiration du droit exclusif

Art. 9. § 1er. Le droit exclusif visé à l'article 1er naît lorsque la topographie est fixée ou codée pour la première fois.

§ 2. Le droit exclusif vient à expiration après une période de dix ans à compter de la fin de l'année civile au cours de laquelle la topographie a fait l'objet d'une exploitation commerciale pour la première fois, où que ce soit dans le monde.

§ 3. Lorsqu'une topographie n'a pas fait l'objet d'une exploitation commerciale où que ce soit dans le monde dans un délai de quinze ans à partir de la date à laquelle elle est fixée ou codée pour la première fois, le droit exclusif né en vertu du § 1er du présent article vient à expiration.

Afdeling 3. — De duur en het verstrijken van het exclusief recht

Art. 9. § 1. Het in artikel 1 bedoeld exclusief recht ontstaat wanneer de topografie voor het eerst op enigerlei wijze wordt vastgelegd.

§ 2. Het exclusief recht vervalt tien jaar na het verstrijken van het kalenderjaar waarin de topografie voor het eerst ergens ter wereld commercieel geëxploiteerd is.

§ 3. Indien een topografie in een periode van vijftien jaar na eerste vastlegging nergens ter wereld commercieel is geëxploiteerd, vervalt het krachtens § 1 van dit artikel ontstaan exclusief recht.

— Adopté.

Aangenomen.

Chapitre 2. — Des limitations du droit exclusif sur une topographie d'un produit semi-conducteur

Art. 10. Le titulaire du droit à la protection d'une topographie d'un produit semi-conducteur ne peut faire valoir le droit exclu-

sif de reproduction est d'exploitation commerciale accordé par la loi à l'égard de:

a) La reproduction effectuée uniquement aux fins d'analyse, d'évaluation ou d'enseignement de la topographie ou des concepts, procédés, systèmes ou techniques qui y sont incorporés;

b) La topographie résultant d'analyses et d'évaluations d'une autre topographie effectuées conformément aux dispositions du a, du moins dans la mesure où la nouvelle topographie résulte de l'effort intellectuel du créateur et n'est pas courante dans le secteur des semi-conducteurs.

Hoofdstuk 2. — De beperkingen van het exclusief recht op een topografie van een halfgeleiderprodukt

Art. 10. De houder van het recht op bescherming van een topografie van een halfgeleiderprodukt kan het hem door deze wet verleende exclusief recht van reproductie en commerciële exploitatie niet doen gelden ten aanzien van:

a) De reproductie die uitsluitend geschiedt voor de analyse, de evaluatie of het onderwijzen van de topografie of van de concepten, processen, systemen of technieken die in de topografie belichaamd zijn;

b) De topografie die het resultaat is van overeenkomstig het bepaalde in a verrichte analyses en evaluaties van een andere topografie, althans in zover de nieuwe topografie het voortbrengsel is van de intellectuele inspanning van de maker en in de halfgeleiderindustrie niet algemeen bekend is.

— Adopté.

Aangenomen.

Art. 11. § 1er. Une personne qui acquiert un produit semi-conducteur sans savoir ou sans être fondée à croire que la topographie de ce produit est protégée par le droit exclusif visé à l'article 1er ne peut se voir interdire l'exploitation commerciale de ce produit.

§ 2. Toutefois, le titulaire du droit exclusif peut exiger que cette personne lui verse un montant équivalent à celui qui aurait normalement dû lui revenir au titre de l'exploitation commerciale de la topographie pour les actes commis après qu'elle sait ou est fondée à croire que la topographie du produit semi-conducteur est protégée par un droit exclusif.

Art. 11. § 1. Indien een persoon bij het verwerven van een halfgeleiderprodukt niet weet of niet redelijkerwijs kan vermoeden dat de topografie van dit produkt beschermd is door het in artikel 1 bedoeld exclusief recht, kan hem niet worden verboden dat produkt commercieel te exploiteren.

§ 2. De houder van het exclusief recht kan evenwel van de in § 1 bedoelde persoon een bedrag eisen gelijkwaardig aan het bedrag dat hem normaal zou toekomen uit hoofde van de commerciële exploitatie van de topografie voor de handelingen begaan nadat deze persoon weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat de topografie of het halfgeleiderprodukt door een exclusief recht beschermd is.

— Adopté.

Aangenomen.

Art. 12. Le droit exclusif visé à l'article 1er ne s'étend pas à l'exploitation commerciale d'une topographie ou d'un produit semi-conducteur après que celui-ci a été mis sur le marché dans un Etat membre des Communautés européennes par le titulaire du droit exclusif ou avec son consentement exprès.

Art. 12. Het in artikel 1 bedoeld exclusief recht geldt niet voor de commerciële exploitatie van een topografie of halfgeleiderprodukt nadat deze door de houder van het exclusief recht of met zijn uitdrukkelijke toestemming in een lid-staat van de Europese Gemeenschappen in het verkeer is gebracht.

— Adopté.

Aangenomen.

Chapitre 3. — Des actions concernant les droits sur une topographie d'un produit semi-conducteur

Art. 13. Sans préjudice des dispositions de l'article 14, le tribunal prononce à l'égard de tout contrefacteur et sur la demande de la partie lésée:

1. La cessation de la contrefaçon;

2. L'obligation de payer au demandeur une indemnité en réparation du préjudice causé par la contrefaçon.

Le tribunal peut également ordonner la publication du jugement.

Hoofdstuk 3. — De vorderingen betreffende de rechten op een topografie van een halfgeleiderprodukt

Art. 13. Onverminderd het bepaalde in artikel 14, beveelt de rechtbank tegenover elke inbreukmaker en op verzoek van de benadeelde partij:

1. Het ophouden van de inbreuk;

2. De verplichting aan de eiser een herstelvergoeding te betalen voor de schade veroorzaakt door de inbreuk.

De rechtbank kan de publikatie van het vonnis bevelen.

— Adopté.

Aangenomen.

Art. 14. En cas de mauvaise foi, le tribunal prononce au profit du demandeur la confiscation des produits semi-conducteurs confectionnés en contravention du droit exclusif visé à l'article 1er et celle des instruments ou moyens spécialement destinés à leur confection. Si les produits semi-conducteurs ont été cédés par le contrefacteur à titre onéreux ou gratuit, il alloue une somme égale au prix ou à la valeur des produits semi-conducteurs déjà cédés.

Art. 14. In geval van kwade trouw spreekt de rechtbank de verbeurdverklaring uit ten voordele van de eiser van de halfgeleiderprodukten die met inbreuk op het exclusief recht bedoeld in artikel 1 zijn vervaardigd en van instrumenten of middelen die voor deze vervaardiging speciaal bestemd waren. Indien de halfgeleiderprodukten door de inbreukmaker ten bezwarende of kosteloze titel zijn overgedragen, kent zij een vergoeding toe waarvan het bedrag gelijk is aan de prijs of aan de waarde van de verkochte halfgeleiderprodukten.

— Adopté.

Aangenomen.

Art. 15. L'action pour cause d'atteinte au droit exclusif visé à l'article 1er se prescrit par cinq ans à compter du jour où l'infraction a été commise.

Art. 15. De vordering wegens inbreuk op het exclusief recht bedoeld in artikel 1 verjaart na vijf jaar te rekenen vanaf de dag waarop de inbreuk werd gepleegd.

— Adopté.

Aangenomen.

Art. 16. § 1er. Les tribunaux de première instance connaissent des demandes relatives aux topographies de produits semi-conducteurs quel que soit le montant de la demande.

Toute demande qui trouve son fondement à la fois dans une atteinte au droit exclusif visé à l'article 1er et dans un acte contraire aux usages honnêtes en matière commerciale est portée exclusivement devant le tribunal de première instance.

§ 2. Est seul compétent pour connaître de la demande visée au § 1er:

1° Le tribunal établi au siège de la cour d'appel dans le ressort de laquelle l'infraction a été commise ou, au choix du demandeur, le tribunal établi au siège de la cour d'appel dans le ressort de laquelle le défendeur ou un des défendeurs a son domicile ou sa résidence;

2° Le tribunal établi au siège de la cour d'appel dans le ressort de laquelle le demandeur a son domicile ou sa résidence, lorsque le défendeur, ou un des défendeurs, n'a pas de domicile ou de résidence dans le royaume.

§ 3. Est nulle de plein droit toute convention contraire aux dispositions des §§ 1er et 2 du présent article, antérieure ou postérieure à la naissance du litige.

La disposition de l'alinéa 1er ne fait toutefois pas obstacle à ce que les litiges visés au présent article soient soumis à l'arbitrage. Par dérogation à l'article 630, alinéa 2, du Code judiciaire, les parties déterminent librement le lieu de l'arbitrage.

Art. 16. § 1. De rechtbanken van eerste aanleg nemen kennis van de vorderingen inzake topografieën van halfgeleiderprodukten, wat ook het bedrag van deze vordering zij.

Iedere vordering waaraan tegelijk een inbreuk op het exclusief recht bedoeld in artikel 1 en een handeling die strijdig is met de eerlijke handelsgebruiken ten grondslag ligt, wordt uitsluitend voor de rechtbank van eerste aanleg gebracht.

§ 2. Tot kennisneming van de vordering bedoeld in § 1 is alleen bevoegd:

1° De rechtbank die is gevestigd waar het hof van beroep zijn zetel heeft in het rechtsgebied waarvan de inbreuk is begaan of, naar keuze van de eiser, de rechtbank die is gevestigd waar het hof van beroep zijn zetel heeft, in het rechtsgebied waarvan de verweerder of een van de verweerders zijn woon- of verblijfplaats heeft;

2° De rechtbank die is gevestigd waar het hof van beroep zijn zetel heeft, in het rechtsgebied waarvan de eiser zijn woon- of verblijfplaats heeft, ingeval de verweerder, of een van de verweerders, in het rijk geen woon- of verblijfplaats heeft.

§ 3. Van rechtswege is nietig elke overeenkomst die in strijd is met het bepaalde in de §§ 1 en 2, van dit artikel, en die dagtekent van vóór of van na het ontstaan van het geschil.

De bepaling van het eerste lid staat nochtans niet in de weg dat de geschillen bedoeld in dit artikel voor een scheidsgerecht worden gebracht. In afwijking van het bepaalde in artikel 630, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek, bepalen de partijen vrij de plaats waar het geding voor scheidslieden wordt gevoerd.

— Adopté.

Aangenomen.

Chapitre 4. — Dispositions modificatives

Art. 17. § 1er. L'article 569, alinéa 1er, du Code judiciaire, modifié par les lois des 3 novembre 1967, 7 mai 1973, 20 mai 1975, 28 mars 1984 et 28 juin 1984, est complété comme suit:

« 23° Des demandes visées par l'article 16, § 1er, de la loi du ... concernant la protection juridique des topographies de produits semi-conducteurs. »

§ 2. L'article 627 du même code, modifié par les lois des 24 juin 1970, 30 juin 1971, 7 mai 1973, 20 mai 1975 et 28 mars 1984, est complété comme suit:

« 11° Le juge désigné par l'article 16, § 2, de la loi du ... concernant la protection juridique des topographies de produits semi-conducteurs, lorsqu'il s'agit de demandes fondées sur l'article 16, § 1er, de la même loi. »

Hoofdstuk 4. — Wijzigingsbepalingen

Art. 17. § 1. Artikel 569, eerste lid, van het Gerechtelijk Wetboek, gewijzigd bij de wetten van 3 november 1967, 7 mei 1973, 20 mei 1975, 28 maart 1984 en 28 juni 1984, wordt aangevuld als volgt:

« 23° Van de vorderingen bedoeld bij artikel 16, § 1, van de wet van ... betreffende de rechtsbescherming van topografieën van halfgeleiderprodukten. »

§ 2. Artikel 627 van hetzelfde wetboek, gewijzigd bij de wetten van 24 juni 1970, 30 juni 1971, 7 mei 1973, 20 mei 1975 en 28 maart 1984, wordt aangevuld als volgt:

« 11° De rechter bedoeld in artikel 16, § 2, van de wet van ... betreffende de rechtsbescherming van topografieën van halfgeleiderprodukten, wanneer het gaat om vorderingen ingesteld op grond van artikel 16, § 1, van dezelfde wet. »

— Adopté.

Aangenomen.

Chapitre 5. — Dispositions finales

Art. 18. § 1er. Les dispositions de la présente loi ne portent pas atteinte aux autres dispositions législatives en matière de propriété intellectuelle.

§ 2. Les dispositions de la présente loi ne portent pas atteinte à l'application du droit d'auteur aux œuvres qui seraient fixées dans le produit semi-conducteur.

Hoofdstuk 5. — Slotbepalingen

Art. 18. § 1. De bepalingen van deze wet doen geen afbreuk aan de andere wettelijke bepalingen inzake intellectuele eigendom.

§ 2. De bepalingen van deze wet doen geen afbreuk aan de toepassing van het auteursrecht op de werken die in het halfgeleiderprodukt zouden zijn vastgelegd.

— Adopté.

Aangenomen.

Art. 19. La présente loi ne s'applique que pour les topographies de produits semi-conducteurs fixées ou codées pour la première fois après son entrée en vigueur.

Art. 19. Deze wet is slechts van toepassing op de topografieën van halfgeleiderprodukten die voor de eerste maal na haar inwerkingtreding werden vastgelegd.

— Adopté.

Aangenomen.

De Voorzitter. — We stemmen later over het ontwerp van wet in zijn geheel.

Il sera procédé ultérieurement au vote sur l'ensemble du projet de loi.

ONTWERP VAN WET HOUDENDE AANPASSING VAN DE BEGROTING VAN HET MINISTERIE VAN JUSTITIE VOOR HET BEGROTINGSJAAR 1988

Algemene beraadslaging en stemming over de artikelen

PROJET DE LOI AJUSTANT LE BUDGET DU MINISTERE DE LA JUSTICE DE L'ANNEE BUDGETAIRE 1988

Discussion générale et vote des articles

De Voorzitter. — Wij vatten de bespreking aan van het ontwerp van wet houdende aanpassing van de begroting van het ministerie van Justitie voor het begrotingsjaar 1988.

Nous abordons l'examen du projet ajustant le budget du ministère de la Justice de l'année budgétaire 1988.

De algemene beraadslaging is geopend.

La discussion générale est ouverte.

Het woord is aan de rapporteur.

De heer Pataer, rapporteur. — Mijnheer de Voorzitter, ik zou eigenlijk kunnen verwijzen naar mijn schriftelijk verslag dat

intussen reeds is rondgedeeld, omdat de bespreking van deze aanpassing zich in de commissie hoofdzakelijk beperkt heeft tot een toelichting van de vertegenwoordiger van de minister. Deze aanpassing heeft geen aanleiding gegeven tot een diepgaand debat, waarschijnlijk omdat wij de bespreking van de begroting voor 1989 nog vers in het geheugen hadden en ook omdat wij ons reeds in gedachten aan het voorbereiden zijn op de bespreking van de begroting 1990 die wij morgen in openbare vergadering zullen behandelen. (*Applaus.*)

De Voorzitter. — Daar niemand meer het woord vraagt, is de algemene beraadslaging gesloten en bespreken wij de artikelen van het ontwerp van wet.

Plus personne ne demandant la parole dans la discussion générale, je la déclare close et nous passons à l'examen des articles du projet de loi.

Daar niemand het woord vraagt in de bespreking van de artikelen van de tabel, breng ik deze in stemming.

Personne ne demandant la parole dans la discussion des articles du tableau, je les mets aux voix.

— Deze artikelen worden achtereenvolgens in stemming gebracht en aangenomen. (*Zie stukken nrs. 773-1 en 2, zitting 1988-1989, van de Senaat.*)

Ces articles sont successivement mis aux voix et adoptés. (*Voir documents nos 773-1 et 2, session 1988-1989, du Sénat.*)

M. le Président. — Les articles du projet de loi sont ainsi rédigés:

I. Ajustements des crédits

Article 1er. Les crédits prévus au Titre I — Dépenses courantes, et au Titre II — Dépenses de capital du budget du ministère de la Justice de l'année budgétaire 1988, sont ajustés suivant les données détaillées du tableau annexé à la présente loi et à concurrence de (en millions de francs):

	Crédits dissociés		
	Crédits non dissociés	Crédits d'engagement	Crédits d'ordonnement
TITRE I			
<i>Dépenses courantes</i>			
Ajustements année courante	- 75,7	—	—
Crédits supplémentaires années budgétaires antérieures	112,0	—	—
TITRE II			
<i>Dépenses de capital</i>			
Ajustements année courante	+ 128,0	—	+ 96,3
Crédits supplémentaires années budgétaires antérieures	+ 13,4	—	—

I. Kredietaanpassingen

Artikel 1. De kredieten, ingeschreven onder de Titel I — Lopende uitgaven, en onder de Titel II — Kapitaaluitgaven van de begroting van het ministerie van Justitie voor het begrotingsjaar 1988 worden aangepast volgens de omstandige vermeldingen in de bij deze wet gevoegde tabel en ten belope van (in miljoenen franken):

		Gesplitste kredieten		
		Niet-gesplitste kredieten	Vastleggingskredieten	Ordonneringskredieten
TITEL I				
<i>Lopende uitgaven</i>				
Aanpassingen	lopend			
jaar		- 75,7	—	—
Bijkredieten	vorige begrotingsjaren . .	112,0	—	—
TITEL II				
<i>Kapitaaluitgaven</i>				
Aanpassingen	lopend			
jaar		+ 128,0	—	+ 96,3
Bijkredieten	vorige begrotingsjaren . .	+ 13,4	—	—
— Adopté.				
Aangenomen.				

II. Dispositions diverses

Art. 2. Les crédits ouverts par la présente loi seront couverts par les ressources générales du Trésor.

II. Diverse bepalingen

Art. 2. De bij deze wet toegestane kredieten zullen door de algemene middelen der Schatkist gedekt worden.

— Adopté.

Aangenomen.

Art. 3. La présente loi entre en vigueur le jour de sa publication au *Moniteur belge*.

Art. 3. Deze wet treedt in werking de dag van haar bekendmaking in het *Belgisch Staatsblad*.

— Adopté.

Aangenomen.

M. le Président. — Il sera procédé ultérieurement au vote sur l'ensemble du projet de loi.

Wij stemmen later over het ontwerp van wet in zijn geheel.

ONTWERP VAN WET HOUDENDE AANPASSING VAN DE BEGROTING VAN HET MINISTERIE VAN LANDBOUW VOOR HET BEGROTINGSJAAR 1989

Algemene beraadslaging en stemming over de artikelen

PROJET DE LOI AJUSTANT LE BUDGET DU MINISTERE DE L'AGRICULTURE DE L'ANNEE BUDGETAIRE 1989

Discussion générale et vote des articles

De Voorzitter. — Wij vatten de bespreking aan van het ontwerp van wet houdende aanpassing van de begroting van het ministerie van Landbouw voor het begrotingsjaar 1989.

Nous abordons l'examen du projet de loi ajustant le budget du ministère de l'Agriculture de l'année budgétaire 1989.

De algemene beraadslaging is geopend.

La discussion générale est ouverte.

Het woord is aan de rapporteur.

De heer Content, rapporteur. — Mijnheer de Voorzitter, in zijn inleidende uiteenzetting over het ontwerp van wet houdende aanpassing van de begroting van Landbouw voor 1989 legt de staatssecretaris voor Landbouw er de nadruk op dat de bijkredieten die werden aangevraagd voor het lopende jaar en de voorgaande jaren helemaal werden gecompenseerd. Dit blijkt uit de cijfers van de desbetreffende tabel verschenen onder titel I, op bladzijde 2 van het verslag. Op dezelfde bladzijde vindt men de op- en aanmerkingen van de staatssecretaris dienaangaande. Zij hebben betrekking op de aanpassingen, het saldo van de aanpassingen en de vermindering van de beleggingskredieten en bijzondere vastleggingen.

In het tweede gedeelte van het verslag worden de vragen van de commissieleden en de antwoorden van de minister weergegeven. Voor de cijfers zelf verwijs ik naar het verslag. (*Applaus.*)

De Voorzitter. — Daar niemand meer het woord vraagt, is de algemene beraadslaging gesloten en bespreken wij de artikelen van het ontwerp van wet.

Plus personne ne demandant la parole dans la discussion générale, je la déclare close et nous passons à l'examen des articles du projet de loi.

Daar niemand het woord vraagt in de bespreking van de artikelen van de tabel, breng ik deze in stemming.

Personne ne demandant la parole dans la discussion des articles du tableau, je les mets aux voix.

— Deze artikelen worden achtereenvolgens in stemming gebracht en aangenomen. (*Zie stukken nrs. 781-1 en 2, zitting 1988-1989, van de Senaat.*)

Ces articles sont successivement mis aux voix et adoptés. (*Voir documents nos 781-1 et 2, session 1988-1989, du Sénat.*)

De Voorzitter. — De artikelen van het ontwerp van wet luiden:

I. Kredietaanpassingen

Artikel 1. De kredieten ingeschreven onder Titel I — Lopende uitgaven, en onder Titel II — Kapitaaluitgaven van de begroting van het ministerie van Landbouw voor het begrotingsjaar 1989, worden aangepast volgens de omstandige vermeldingen in de bij deze wet gevoegde tabel en ten belope van (in miljoenen franken):

		Gesplitste kredieten		
		Niet- gesplitste kredieten	Vast- leggings- kredieten	Ordonnan- cerings- kredieten
TITEL I				
<i>Lopende uitgaven</i>				
Aanpassingen lopend				
jaar	-74,9	—	—	—
Bijkredieten voor vorige				
jaren.	45,9	—	—	—
TITEL II				
<i>Kapitaaluitgaven</i>				
Aanpassingen lopend				
jaar	-28,6	-5,5	+15,0	
Bijkredieten voor vorige				
jaren.	42,6	—	—	—

I. Ajustements des crédits

Article 1er. Les crédits prévus au Titre I — Dépenses courantes, et au Titre II — Dépenses de capital du budget du ministère de l'Agriculture de l'année budgétaire 1989, sont ajustés suivant les données détaillées du tableau annexé à la présente loi et à concurrence de (en millions de francs):

Crédits non dissociés	Crédits dissociés	
	Crédits d'engage- ment	Crédits d'ordonnan- cement

TITRE I

Dépenses courantes

Ajustements année cou- rante	-74,9	—	—
Crédits supplémentaires pour années anté- rieures	45,9	—	—

TITRE II

Dépenses de capital

Ajustements année cou- rante	-28,6	-5,5	+15,0
Crédits supplémentaires pour années anté- rieures	42,6	—	—

— Aangenomen.

Adopté.

II. Diverse bepalingen

Art. 2. De Schatkist wordt gemachtigd voorschotten toe te staan wanneer de bewerkingen betreffende de rekening 87.10.09.42.B van de sectie « Ordeverrichtingen van de Thesaurie » — Bezoldigingen en andere vaste uitgaven van het gesubsidieerd contractueel personeel (art. 93 tot 101 van de programma-wet van 30 december 1988) voor rekening van het ministerie van Landbouw — een debettoestand van deze rekening veroorzaken.

II. Dispositions diverses

Art. 2. Le Trésor est autorisé à consentir des avances lorsque les opérations relatives au compte 87.10.09.42.B de la section « Opérations d'ordre de Trésorerie » — Rémunérations et autres dépenses fixes du personnel contractuel subventionné (art. 93 à 101 de la loi-programme du 30 décembre 1988) pour compte du ministère de l'Agriculture — créent une position débitrice de ce compte.

— Aangenomen.

Adopté.

Art. 3. Het bedrag van de vastleggingen ten laste van artikel 60.01.A, Landbouwinvesteringsfonds, toegelaten bij artikel 10, tweede lid, van de wet van 12 juli 1989 houdende de begroting van het ministerie van Landbouw voor het begrotingsjaar 1989, wordt verhoogd met 187 miljoen frank.

Art. 3. Le montant des engagements à charge de l'article 60.01.A, Fonds d'investissement agricole, autorisés par l'article 10, alinéa 2, de la loi du 12 juillet 1989 contenant le budget du ministère de l'Agriculture pour l'année budgétaire 1989, est augmenté de 187 millions de francs.

— Aangenomen.

Adopté.

Art. 4. De bij deze toegestane kredieten zullen door de algemene middelen van de Schatkist worden gedekt.

Art. 4. Les crédits ouverts par la présente loi seront couverts par les ressources générales du Trésor.

— Aangenomen.

Adopté.

Art. 5. Deze wet treedt in werking de dag van haar bekendmaking in het *Belgisch Staatsblad*.

Art. 5. La présente loi entre en vigueur le jour de sa publication au *Moniteur belge*.

— Aangenomen.
Adopté.

De Voorzitter. — We stemmen later over het ontwerp van wet in zijn geheel.

Il sera procédé ultérieurement au vote sur l'ensemble du projet de loi.

ONTWERP VAN WET HOUDENDE VERHOOGING VAN VOOR HET BEGROTINGSJAAR 1989 UITGETROKKEN KREDIETEN OP DE NATIONALE BEGROTINGEN VOOR DE FINANCIERING VAN SOMMIGE UITGAVEN DIE VERBAND HOUDEN MET DE OVERDRACHT VAN BEVOEGDHEDEN IN HET KADER VAN DE HERVORMING VAN DE INSTELLINGEN

Algemene beraadslaging en stemming over de artikelen

PROJET DE LOI AUGMENTANT DES CREDITS OUVERTS POUR L'ANNEE BUDGETAIRE 1989 SUR LES BUDGETS NATIONAUX POUR LE FINANCEMENT DE CERTAINES DEPENSES SE RAPPORTANT AU TRANSFERT DE COMPETENCES DANS LE CADRE DE LA REFORME DES INSTITUTIONS

Discussion générale et vote des articles

De Voorzitter. — Wij vatten de bespreking aan van het ontwerp van wet houdende verhoging van voor het begrotingsjaar 1989 uitgetrokken kredieten op de nationale begrotingen voor de financiering van sommige uitgaven die verband houden met de overdracht van bevoegdheden in het kader van de hervorming van de instellingen.

Nous abordons l'examen du projet de loi augmentant des crédits ouverts pour l'année budgétaire 1989 sur les budgets nationaux pour le financement de certaines dépenses se rapportant au transfert de compétences dans le cadre de la réforme des institutions.

De algemene beraadslaging is geopend.

La discussion générale est ouverte.

Het woord is aan de rapporteur.

De heer Didden, rapporteur. — Mijnheer de Voorzitter, het betreft hier een wetsontwerp ter uitvoering van de financieringswet van 16 januari 1989, en meer bepaald de artikelen 75 en 77 van die wet.

In artikel 75 wordt de mogelijkheid ingeschreven om de definitieve inhoudingen te doen van de door de Staat besteedde sommen op middelen van de Executieven vast te leggen bij in Ministerraad overlegde koninklijke besluiten, zulks na overleg met de Executieven.

In artikel 77 worden sommige uitgaven voor rekening van Gewesten en Gemeenschappen ingeschreven, in afwachting van de goedkeuring van de eigen begrotingen. Het merendeel van de uitgaven wordt aangerekend voor elk van de Gewesten en de Gemeenschappen. Voorts regelt het ontwerp ook de uitgaven voor het Duitstalig onderwijs, dat tot op heden met voorlopige kredieten werd gefinancierd.

Tot slot regelt dit ontwerp de uitgaven voor de gemeenschappelijke cel van het onderwijs. Het betreft uiteraard de uitvoering van de overgangsregeling die in het lopende jaar van toepassing is. Concreet gezien komt het erop neer dat, voor elf departementen de uitgaven van de diverse algemene diensten ten laste van

de Executieven bij wet worden geregeld, evenals een reeks overgedragen bevoegdheden die op deze elf departementen betrekking hebben.

De heer Erdman, ondervoorzitter, treedt als voorzitter op

Tijdens de algemene bespreking van onderhavig ontwerp in de commissie vroeg een lid welke begrotingstechniek werd gebruikt voor de recuperatie van deze uitgaven. In verband met de toepassing van artikel 75 van de financieringswet van 16 januari 1989 vroeg hij welke diensten in 1989 werkelijk werden overgedragen voor de aan de Gewesten en Gemeenschappen overgehevelde nieuwe aangelegenheden.

In verband met artikel 77 van de financieringswet vroeg hij welke overeenkomst er moet worden getroffen tussen de nationale overheid en de Gemeenschappen en de Gewesten met het oog op de uitvoering van dit artikel.

De Vice-Eerste minister en minister van Begroting antwoordde dat de begrotingen voor 1989 van de nationale departementen enkel de uitgaven machtigen die betrekking hebben op de uitoefening van de nationaal gebleven bevoegdheden, met inbegrip van de « lasten van het verleden ».

Behalve eventuele uitzonderingen, en voor zover die verantwoord zijn, dient men, artikel per artikel, als « bijkredieten lopend jaar » in te schrijven, de bedragen die overeenstemmen met het verschil tussen de kolommen 1989 « voor en na de staatshervorming » van de begrotingsontwerpen voor 1989, en dat uiteraard alleen voor de kredieten in verband met de over te hevelen administratieve diensten.

Het ontwerp van wet werd aangenomen met 17 tegen 4 stemmen. (*Applaus.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer De Bondt.

De heer De Bondt. — Mijnheer de Voorzitter, eerst wil ik een opmerking maken over de manier waarop dit ontwerp werd afgehandeld. Op 30 oktober werd dit ontwerp van wet door de Koning bij het Parlement ingediend. Het werd als punt C toegevoegd aan de agenda van de eerste vergadering van de bijzondere commissie die de begroting 1990 zou bespreken. De volgorde van de agenda werd echter niet nageleefd en dit ontwerp kwam als eerste punt aan de orde. Het werd door de commissie besproken en aangenomen. Leden van de Senaat die geen lid zijn van deze bijzondere commissie waren bijgevolg niet in de gelegenheid hun collega's attent te maken op het belang van dit ontwerp en konden zelf ook niet aan de besprekingen deelnemen. Een dergelijke handelwijze dient de grond van de zaak niet.

Ik kom nu tot het ontwerp zelf. Zoals de rapporteur terecht heeft opgemerkt, en zoals trouwens ook werd aangestipt in de memorie van toelichting, gaat het hier over regelingen die in de wet op de financiering van de Gewesten en de Gemeenschappen werden opgenomen onder de artikelen 75 en 77. Ik raad de collega's de lectuur aan van deze twee artikelen want de inhoud is niet eenvoudig. Ik zal in deze uiteenzetting niet nagaan of die artikelen correct werden toegepast wat de bedragen betreft.

Een ander punt dat in het bijzonder mijn aandacht gaande houdt — en u zal dadelijk begrijpen waarom — is het volgende. Indien alle uitgaven die de regering ter goedkeuring aan het Parlement voorlegt, voldoende wettelijk gegrond zijn, zou de begrotingswet uit een of twee artikelen bestaan naargelang men de gepreconiseerde uitgaven onder Titel I of Titel II rangschikt. Dit zou ook hier het geval kunnen zijn. De regering heeft echter nauwkeurig gewerkt zodat een artikel 2 noodzakelijk was in dit ontwerp. Dit artikel schept de wettelijke basis om de uitgave te kunnen doen van circa 1,580 miljard die door dit wetsontwerp ter beschikking wordt gesteld van de Duitstalige Gemeenschap voor onderwijszaken. Ingevolge het samenlezen van artikel 59bis, zoals het onlangs werd gewijzigd, en artikel 59ter werd de financiering van de bevoegdheid van de Duitstalige Gemeenschap in onderwijszaken nog niet bij wet geregeld.

Ik vestig er uw aandacht op dat het bedrag van 1,580 miljard niet ter beschikking wordt gesteld ter uitvoering van artikel 75 of van artikel 77. De uitvoerende macht wordt hier enkel gemachtigd om deze som — die niet onbelangrijk maar, zoals ik straks zal aantonen, toch onvoldoende is — ter beschikking te stellen van de Duitstalige Gemeenschap via de begrotingsuitgaven in artikel 2 opgenomen. Dit betekent dat dit bedrag niet in mindering wordt gebracht van de middelen die aan de Franstalige Gemeenschap ter beschikking worden gesteld ter uitvoering van de wet op de financiering van Gewesten en Gemeenschappen.

Daar gaat het eigenlijk om. Over die kwestie heb ik reeds tweemaal het woord gevoerd. De eerste maal tijdig op 16 november 1988 bij de behandeling van de begroting voor het jaar 1988 van Onderwijs. Toen werd gezegd dat de computermodellen waarmede de regering werkte en waarop het regeerakkoord tot stand was gekomen en die zouden dienen om de wetgeving op de financiering van Gewesten en Gemeenschappen inzake onderwijs te preciseren, onnauwkeurig waren. Men had nagelaten uit het volume aan middelen voor de Franstalige sector de elementen te isoleren die betrekking hadden op het Duitstalig onderwijs.

Zoals de minister weet, werden voorheen de kosten van het Duitstalig onderwijs ingeschreven in de begroting van Onderwijs, Franstalige sector. Ik heb op 16 november 1988 een schatting gemaakt van het volume aan middelen dat in de begroting inzake Onderwijs, Franstalige sector, was opgenomen, voor het Duitstalig onderwijs werd besteed.

Ik heb daarna de oefening gemaakt dit volume af te trekken van het globale pakket zoals het in de computermodellen stond. Ik heb dan op de resterende som voor de Nederlandstalige en de Franstalige sectoren de in de regeringsverklaring afgesproken verdeelsleutel toegepast. Ik ben toen tot de vaststelling gekomen, zoals trouwens tijdens de eerste berekening, dat er een bijkomende som moest worden gegeven aan de Franstalige Gemeenschap zodat zij, ingevolge de forfaitaire verdeelsleutel 57-43, geen onmiddellijk nadeel zou ondervinden.

De regering heeft toen gedaan alsof haar neus bloedde. De toenmalige ministers van Onderwijs hebben zich toen niet gewaagd aan een antwoord vermits mijn opmerkingen in feite betrekking hadden op de redactie van het ontwerp van wet houdende de financiering van Gewesten en Gemeenschappen.

Bij de behandeling van dit ontwerp op 13 januari 1989 heb ik toch nog de euvels moed gehad mijn relaas van november 1988, zij het ingekort, te herhalen. Ik relativerde echter de kans dat ik zou worden gehoord, vermits het reeds 13 januari was en de wet onmiddellijk daarna op 16 januari definitief werd aangenomen. Vandaag beschik ik over een document van de regering dat zegt dat mijn standpunt het juiste was.

Wat is nu de huidige toestand? Indien de Senaat het ontwerp aanneemt, dan krijgt de Duitse Gemeenschap bij toepassing van de gecombineerde lezing van de artikelen 59bis en 59ter van de Grondwet en in afwezigheid van een desbetreffende wet op de financiering, de middelen die de regering meent te moeten toekennen om de behoeften aan de Duitse Gemeenschap inzake onderwijs te voldoen.

Die middelen werden echter niet afgetrokken van de dotatie die krachtens de wet op de financiering van Gewesten en Gemeenschappen aan de Franse Gemeenschap is overgemaakt. Daar zou artikel 75 moeten worden toegepast. Maar dat doet de regering niet. Dat betekent dat de dotatie van de Franse Gemeenschap inzake onderwijs ter uitvoering van de wet op de financiering van Gewesten en Gemeenschappen tweemaal is overschat. Ten eerste, substantieel omdat daaruit de 1,550 miljard niet is weggelaten, bedrag dat hier in dit ontwerp wordt ingeschreven in de algemene middelen en ten tweede, omdat op basis van de verdeelsleutel 57-43 men, om op het peil te blijven van de op dat ogenblik — in 1988 dus — berekende behoeften, rekening houdend met de index, nog 2,2 miljard heeft moeten toevoegen aan wat reeds aan de Franse Gemeenschap werd gegeven.

U kent het mechanisme dat werd gebruikt. Dus, de Franse Gemeenschap heeft onverkort ontvangen, ter uitvoering van de

wet van 16 januari 1989, al de middelen die voordien door het departement van Onderwijs werden gebruikt ter bestrijding van de onderwijsuitgaven, niet alleen van de Franse Gemeenschap, maar ook van de Duitse Gemeenschap. Daaraan werd niet geraakt. Ik stel ook niet voor daaraan te raken; ik ben realist genoeg om te weten dat daarvoor de wet op de financiering van Gewesten en Gemeenschappen zou moeten worden veranderd. In feite draagt nu de hele gemeenschap bij met ongeveer 1,550 miljard — en het is maar een begin — uit de algemene middelen voor het Duitstalig onderwijs.

Het Franstalige onderwijs heeft nu ongeveer 1,6 miljard op zak. Het is dat tot stand gekomen? Het is niet moeilijk om de berekening te maken. Ik heb ze gemaakt in november van vorig jaar, ik heb ze gemaakt in januari en ik wil ze nog eventjes maken ten behoeve van de aanwezige leden. Het gaat om 10 000 leerlingen; de ratio leraar-leerling is één op tien. Dat geeft 1,3 miljard kosten voor de wedden van het personeel. Er zijn 10 000 leerlingen, één leerling kost 50 000 frank voor de werking van de school, dus 500 miljoen per jaar. Het totaal is dus 1,8 miljard. Dan is er nog 450 miljoen nodig voor de administratie van het Onderwijs, de omkadering en om een kleine inspanning te doen op het stuk van de scholenbouw. De jaarlijkse behoefte is daarom 2,2 miljard.

Ik weet dat de Executieve van de Duitse Gemeenschap dit op een dringende wijze aan de nationale regering heeft voorgedragen. Het is mij een raadsel waarom de nationale regering maar 1,550 miljard heeft ingeschreven en niet het totale bedrag van de kosten. Waar zal de Duitse Gemeenschap het geld halen om deze kosten te dekken? Of ben ik wel voldoende ingelicht en zijn er nog andere posten in een volgend ontwerp, een bijblad, of in een andere regeling, waarbij gelden worden toegevoegd aan degenen die hier door de regering worden gevraagd ten behoeve van de Duitse Gemeenschap?

Ik zie dat de partijgenoten van Vice-Eerste minister Schiltz niet aanwezig zijn. Ze hebben zich vroeger opgesteld als degenen die erop zouden toezien dat de middelen voor Onderwijs, die zo strategisch zijn voor elke Gemeenschap, dus ook voor de onze, de Duitse en de Franse, op een billijke wijze worden toegekend.

Ik ben in mijn plicht niet tekort geschoten toen ik in november daarop de aandacht heb gevestigd. De regering bevestigt trouwens thans dat ik mij toen niet heb vergist.

Mijnheer de Vice-Eerste minister, is mijn stelling juist dat artikel 75 niet kon worden toegepast, dat het geld dat voorheen werd besteed door het departement van Nationale Opvoeding, Franstalige sector, ook betrekking had op het Duitstalig onderwijs? Is het juist dat aan dat geld niet wordt geraakt, dat het ten volle eigendom blijft, ter uitvoering van de wetten die wij hebben aangenomen, van de Franse Gemeenschap en dat dus de nationale instanties opdraaien voor de betaling van die sommen, en dan vooral de 1,550 miljard?

Naar mijn mening is dat onvoldoende. Immers, waar zijn de andere middelen? Op welke wijze zal u ze tot stand brengen en hoe groot is het supplement dat daaraan moet worden toegevoegd? (*Applaus.*)

M. le Président. — La parole est à M. Monfils.

M. Monfils. — Monsieur le Président, je n'entamerai pas avec M. De Bondt un débat sur le problème des charges du passé de l'ex-Education nationale; en effet, il y aurait beaucoup à dire à cet égard. Que notre collègue me permette de ne pas partager son point de vue; j'estime, quant à moi, que la loi de financement a été parfaitement mise au point pour «étrangler» la Communauté française et l'empêcher de développer son enseignement ainsi qu'elle le souhaiterait. Cette loi a été votée en janvier 1989 avec la passivité, pour ne pas dire l'incompétence, des ministres francophones de ce gouvernement. Nous aurons d'ailleurs certainement l'occasion d'en reparler tant au Parlement national que dans nos instances communautaires respectives.

Je m'en tiendrai donc au projet qui nous est actuellement soumis. Comme notre collègue, M. De Bondt, j'estime que ce projet est important et intéressant. Il me paraît cependant que le gouvernement nous le présente avec une rapidité suspecte.

J'ai noté trois défauts non seulement au niveau du projet lui-même, mais également au niveau de la procédure: l'impréparation, la non-application de la loi et un manque évident de transparence.

Pour ce qui concerne l'impréparation, nous savons tous que ce projet traînait depuis quelque temps dans les «cartons» ministériels. Tout à coup, on a pris conscience des problèmes qui se posaient, notamment au niveau des services centraux qui n'avaient plus la possibilité juridique d'appliquer la loi du 16 janvier 1989. On s'est donc précipité pour déposer sur le bureau de notre assemblée un projet qui — je le démontrerai par la suite — n'est pas du tout au point.

Ce projet applique-t-il réellement la loi de janvier 1989? M. De Bondt a exhorté ses collègues à relire les articles 75 et 77 de cette loi sur le financement des Régions et des Communautés. Nul ne peut affirmer, à la lecture de ces textes, que ce projet applique les articles en question.

En effet, l'article 75 stipule que l'Etat national doit payer les fonctionnaires en attendant qu'ils soient transférés aux Régions et aux Communautés. Vous avez donc un blanc-seing jusqu'au 31 décembre 1990 au plus tard.

La première question à laquelle il n'a pas été répondu était la suivante: quels sont actuellement les fonctionnaires qui ont été transférés dans le cadre des nouvelles compétences et quels sont ceux qui doivent encore l'être? Cette question est importante; en effet, il est impossible d'effectuer un contrôle sérieux du fonctionnement de la Communauté française — comme de la Communauté flamande — si nous ne savons pas ce que l'Etat national va payer. Et le projet ne nous l'indique certainement pas; aucun chiffre ne correspond. J'avais d'ailleurs déjà formulé cette remarque et j'avais fait une démonstration amusante dans le secteur des rats musqués; je m'étais référé à l'annexe de la loi de financement, qui précisait les articles transférés et indiquait les montants. J'ai essayé de retrouver ces montants dans votre loi; cette opération s'est avérée impossible. Lorsque les montants sont moins élevés, est-ce un signe de ce qu'une partie a été transférée? Je ne le pense pas puisque vous ne donnez pas, monsieur le ministre, de tableau précis des agents transférés.

Finalement, nous devons faire une espèce de *steeple-chase* — Mme Spaak n'est pas ici!...*(Sourires.)* — entre l'Etat national et les Communautés et les Régions. Nous devons essayer de contrôler le budget des Communautés sans savoir à quoi correspondent les chiffres inscrits — chiffres qui, par définition, ne sont pas exacts puisqu'une partie de ces dépenses autorisées ne sont pas effectuées par les Communautés, mais seront partiellement reprises par l'Etat central.

L'article 77 est encore beaucoup plus intéressant. Il stipule, en résumé, que l'autorité nationale peut payer, ordonnancer, pour compte des Communautés, des dépenses décidées par les Exécutifs relativement aux nouvelles compétences qui leur ont été attribuées. Entendez par là: les compétences transférées par la loi du 8 août 1988.

Cette autorisation est valable non pas jusqu'au 31 décembre 1990, mais jusqu'au moment où l'on a voté les budgets des Communautés et des Régions. Mais cela, c'est fait depuis longtemps! Ces budgets ayant été votés, il était facile d'établir le décompte des dépenses effectuées dans les nouvelles matières et de nous le communiquer.

Ce qui m'inquiète, c'est que tout cela va être décidé ultérieurement par un arrêté royal délibéré en Conseil des ministres, arrêté qui va fixer la répartition, entre les Communautés et les Régions, des dépenses effectuées par le pouvoir national.

Quand allez-vous prendre cet arrêté royal fixant les prélèvements et comment allez-vous répartir les frais de fonctionnement? Là aussi, les réponses aux questions qui ont été posées sont loin d'être claires!

On reconnaît la nécessité de crédits supplémentaires, certes. J'ai, à ce propos, interrogé vos collaborateurs en commission — vous siégiez à ce moment-là en séance plénière du Sénat — mais je n'ai malheureusement pas obtenu de réponse. Certains articles concernant les frais de fonctionnement ne sont pas transférés aux Communautés, et je m'inquiète. Allez-vous imputer aux Communautés des dépenses de fonctionnement sur la

base des articles autorisant des dépenses au niveau national, alors que ces sommes ne sont pas comptabilisées dans les montants transférés aux Communautés et aux Régions? Quand allez-vous le faire et, surtout, quels seront les critères de répartition des frais de fonctionnement entre les Communautés et les Régions?

Ayant collaboré à la rédaction de cette loi de financement, vous savez mieux que moi, monsieur le ministre, que les critères sur lesquels se fondent les transferts par matière ne sont pas identiques. Dans certains cas, on s'est référé à l'affectation des crédits entre francophones et néerlandophones telle qu'elle existait. Dans d'autres cas, on s'est référé soit à la clé de répartition 45-55, soit à la parité. Mais, en l'occurrence, vous reprenez des dépenses de fonctionnement qui ne semblent pas particulièrement ventilées entre les deux Communautés. Cela aussi, c'est important.

En fait, ce projet est un exemple type de l'impréparation due sans nul doute à l'extrême rapidité du processus dans lequel on a plongé les instances nationales, communautaires et régionales lorsque l'on a procédé à la fédéralisation avancée de 1988 et de 1989.

Nous avions dit à l'époque: «Evitez la précipitation. Retardez de six mois à un an la mise en vigueur du système de manière que tout fonctionne normalement et qu'au 1er janvier 1990, tous les fonctionnaires soient installés dans leurs Communautés et leurs Régions et puissent gérer les matières relevant des Communautés et des Régions.»

Il en fut autrement. On est parti en ordre dispersé et, aujourd'hui, il est pratiquement impossible, même pour un parlementaire curieux, de voir clair dans la répartition financière entre l'autorité nationale, d'une part, et les Communautés et les Régions, d'autre part. On a l'impression de se trouver, dans ce domaine, face à un puzzle dont il faut chercher les pièces non pas à un seul endroit, mais à différents niveaux national, communautaire, régional.

J'aime bien les jeux de société. Cela irait encore si les pièces du puzzle s'emboîtaient. Mais ce n'est pas le cas. Par conséquent, le visage de l'actuelle Belgique est quelque peu déformé, ce qui n'amène pas nécessairement une grimace de plaisir chez ceux que vous avez appelé «les nouveaux Belges».

Je veux bien vous faire confiance et estimer qu'en fin de course — j'ignore quand, mais certainement au 31 décembre 1990 pour les fonctionnaires (pour les services et les dépenses relatives aux nouvelles compétences, cela aurait dû être fait depuis longtemps) — aux budgets des Communautés figureront des sommes qui, raisonnablement, doivent y être imputées.

Mais je suis dans l'opposition, monsieur le ministre, et quelle que soit la sympathie que j'éprouve pour vous et pour votre manière de travailler, je ne puis en aucun cas faire confiance au gouvernement et approuver le projet qu'il nous présente aujourd'hui. *(Applaudissements.)*

De Voorzitter. — Het woord is aan Vice-Eerste minister Schiltz.

De heer Schiltz, Vice-Eerste minister en minister van Begroting en Wetenschapsbeleid. — Mijnheer de Voorzitter, ik dank de rapporteur voor zijn heldere uiteenzetting over dit ontwerp dat uiteraard te maken heeft met de overgangperiode en dus met de omschakeling van het apparaat, wat een aantal specifieke maatregelen vereist.

Wat de uiteenzetting van de heer De Bondt betreft, wil ik hier benadrukken dat de zorg van mijn politieke fractie voor de Duitstalige Gemeenschap — ik ben hier als minister en niet als lid van mijn partij — sedert vele jaren statistisch is af te leiden uit het aantal uiteenzettingen dat wij daaraan hebben gewijd en de standpunten die wij in de diverse fasen van de staatshervorming hebben ingenomen. Wij hoeven niet beschaamd te zijn voor de zorg die wij voor de kleinste Gemeenschap van ons land hebben betoond.

In verband met het specifieke probleem dat de heer De Bondt opwerpt, kan ik zeer precies antwoorden. Bij het opstellen van de financieringswet werd wel degelijk rekening gehouden met

het aandeel van de uitgaven voor het Duitstalig onderwijs die begrepen waren in de kredieten voor Onderwijs, Franstalige sector.

Ik breng even de moeizame manier in herinnering waarop men heeft gepoogd om de warboel op te lossen, die de vorige jaren op begrotingsgebied in de administratie van het Onderwijs was geschapen, en om de kostprijs van het Franstalig en het Nederlandstalig onderwijs te reconstitueren teneinde de basisbedragen in de financieringswet te kunnen inschrijven.

Tenslotte hebben wij — en u, mijnheer De Bondt, zal dit met uw scholing wel waarderen — onze toevlucht moeten nemen tot een statistische methode om de waarheid bij enige benadering te achterhalen. Achteraf bleek die methode niet te voldoen.

Daarom hebben wij op basis van de kasuitgaven de gemiddelde kosten van de voorbije vier jaar van het Franstalig en het Nederlandstalig onderwijs berekend. Dat bedrag is voorts gemodelleerd teneinde de Gemeenschappen in staat te stellen van start te gaan zonder al te veel moeilijkheden, met correcties voor het structureel bijblad en met compensaties voor het gewoon bijblad.

Zo zijn we gekomen tot twee basisbedragen. Van het basisbedrag is een som van 1,390 miljard van het Onderwijs, Franstalige sector, afgetrokken, zijnde de berekende kostprijs van de uitgaven voor het Duitstalig onderwijs in het departement van Nationale Opvoeding, Franstalige sector. Dit bedrag is dus wel degelijk in mindering gebracht op het basisbedrag van Onderwijs, Franstalige sector, bij het opstellen van de financieringswet.

De Duitstalige Gemeenschap meent, volgens mij terecht, dat dit bedrag onvoldoende is om haar toe te laten het onderwijs te organiseren als autonome entiteit. Deze autonome organisatie brengt immers een meerkost mee. Een aantal administratieve taken, die vroeger door de administratie van de Franstalige sector werden waargenomen, moeten thans door eigen ambtenaren worden verricht. De afsplitsing van het Duitstalig onderwijs van de Franstalige administratie kan niet tot gevolg hebben dat tientallen ambtenaren zonder werk vallen. Het werk werd vroeger « in de grote hoop » gedaan door de verschillende geleidingen van de Franstalige administratie. De Duitstalige Gemeenschap vraagt dus een aanvulling van het basisbedrag met 1,390 miljard.

De besprekingen in de regering hebben tot dusver tot geen eindconclusie geleid. Daarom wordt nu 1,550 miljard ingeschreven in afwachting dat de besprekingen met de Duitstalige Gemeenschap en de regering tot een eindconclusie leiden. De discussie gaat weliswaar over een tamelijk beperkt bedrag, maar ieder bedrag heeft zijn belang.

Bijgevolg meen ik te mogen zeggen dat de budgettaire enveloppe van het Onderwijs, Franstalige sector, die gediend heeft voor het opstellen van de financieringswet, niet overschat werd.

Daaraan knoop ik nog bijkomende beschouwingen vast. Mijnheer De Bondt, tijdens de moeizame besprekingen in het kader van het sociaal akkoord voor het Openbaar Ambt hebben wij getracht, en zijn er ook in geslaagd, een gezamenlijk standpunt te formuleren voor alle betrokken Executieven, zowel van de centrale regering, als van de regeringen van Gemeenschappen en Gewesten, met inbegrip van de Duitstalige Gemeenschap. Deze besprekingen hebben bewezen dat alvast één gemeenschap budgettaire problemen heeft met haar onderwijsbegroting, namelijk de Franstalige Gemeenschap. Dat bewijst dat de berekeningen die gediend hebben voor het opstellen van de financieringswet, geen abnormale of uitzonderlijke geschenken aan het Onderwijs, Franstalige sector, hebben bevat, zoals u meende te moeten insinueren.

Uit de houding van de voorzitter van de Franse Gemeenschapsexecutieve heb ik immers overduidelijk kunnen afleiden dat de Franstalige Gemeenschap in de toekomst geconfronteerd zal worden met een keuze tussen het zoeken naar bijkomende middelen of het uitvoeren van een aantal rationalisaties in de onderwijssector om binnen de enveloppe te kunnen blijven die haar in het kader van de financieringswet is toegekend.

Ten tweede breng ik ten overvloede in herinnering dat het hele systeem zo is opgezet dat men zich via een overgangsperiode

van tien jaar verwijderd van de statistische basis die men heeft gebruikt, om te komen tot een verdeling van de middelen op basis van objectief meetbare behoeftecriteria. Tot zover mijn beschouwingen over de 1,150 miljard voor het onderwijs van de Duitstalige Gemeenschap.

En ce qui concerne l'état des lieux relatif au transfert des fonctionnaires que me demande M. Monfils, je me garderai d'improviser une réponse à cette tribune. Je soulignerai toutefois que le rythme d'exécution me semble nettement meilleur qu'après la réforme de 1980, où plusieurs années parfois se sont écoulées avant que la situation soit complètement régularisée. Nous n'étions d'ailleurs pas encore venus à bout de cette tâche lorsque nous avons voté la réforme de 1988. Je demanderai à mon administration, monsieur Monfils, de vous adresser une note reprenant les chiffres exacts à ce jour.

Pour le reste, j'admets avec vous que tout n'est pas parfait. Dans une opération d'une telle envergure — la transformation de la Belgique en un Etat fédéral —, il est inévitable que des problèmes « d'engrenage » se posent entre les secteurs national, régionaux et communautaires. Il serait bien étonnant qu'en un an et demi environ, tout se soit déjà tassé.

Sur le plan budgétaire, il conviendra parfois de recourir à des solutions pragmatiques pour assurer, en tout état de cause, la continuité des services et de l'autorité dans tous les domaines. Nous connaissons encore cette année et l'année prochaine quelques discordances entre les budgets nationaux, régionaux et communautaires, mais, progressivement, tout finira par rentrer dans l'ordre.

Je pense toutefois, monsieur Monfils, qu'il serait exagéré d'en faire un grand problème politique. Ces difficultés ne nuisent en rien aux composantes de l'Etat ni à l'Etat central. Une restructuration aussi importante pratiquée dans une grande entreprise produirait, sans aucun doute, les mêmes effets.

Je demande donc au Sénat d'approuver ce projet de loi en toute confiance (*Applaudissements.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer De Bondt.

De heer De Bondt. — Mijnheer de Voorzitter, ik heb goed geluisterd naar hetgeen de Vice-Eerste minister heeft verklaard.

Mijnheer de Vice-Eerste minister, wat u zegt is in strijd met de waarheid. De uitgangsbudgetten voor het Franstalig en Nederlandstalig onderwijs vastgelegd in de wet op de financiering van de Gemeenschappen en de Gewesten werden niet aangepast omdat de kosten die voorheen door de Franstalige sector voor het Duitstalig onderwijs werden gedragen, niet werden verwijderd.

De Voorzitter. — Het woord is aan Vice-Eerste minister Schiltz.

De heer Schiltz, Vice-Eerste minister en minister van Begroting en Wetenschapsbeleid. — Mijnheer de Voorzitter, zo kan men bezig blijven.

Mijnheer De Bondt, ik zat mee aan de onderhandelingstafel toen over deze cijfers werd beslist. Van de statistische basisbedragen werd een bedrag van 1 390 miljoen afgetrokken, zijnde de berekende kosten voor het Duitstalig onderwijs.

De heer De Bondt. — Ik spreek over de cijfers die aan het Parlement werden voorgelegd, de enige cijfers die mij bekend zijn.

De heer Schiltz, Vice-Eerste minister en minister van Begroting en Wetenschapsbeleid. — De cijfers die toen aan het Parlement werden voorgelegd, zijn het resultaat van de uiteindelijke politieke arbitrage die op basis van deze statistische uitgangspunten is gebeurd.

Aan deze statistische basis werden zowel aan Nederlandstalige als aan Franstalige zijde een aantal correcties aangebracht, die evenwel niets te maken hadden met het al dan niet aanwezig zijn van Duitstalig onderwijs, maar enkel met de omvang van de structurele bijdragen en met het klassiek fenomeen dat er in

het onderwijs een aantal uitgaven van het ene begrotingsjaar naar het andere worden doorgeschoven.

Op dat ogenblik waren wij te optimistisch over deze « knoeiboel », maar dit had niets te maken met het aandeel van het onderwijs voor de Duitstaligen.

De heer De Bondt. — Waarom achtte men het van regeringszijde niet nodig om mij attent te maken op mijn dwaling toen ik daarover een uiteenzetting hield op 16 november vorig jaar en op 13 januari jongstleden?

De Voorzitter. — Daar niemand meer het woord vraagt, is de algemene beraadslaging gesloten en bespreken wij de artikelen van het ontwerp van wet.

Plus personne ne demandant la parole dans la discussion générale, je la déclare close et nous passons à l'examen des articles du projet de loi.

Daar niemand het woord vraagt in de bespreking van de artikelen van de tabel, breng ik deze in stemming.

Personne ne demandant la parole dans la discussion des articles du tableau, je les mets aux voix.

Deze artikelen worden achtereenvolgens in stemming gebracht en aangenomen. (Zie stukken nrs. 793-1 en 2, zitting 1988-1989, van de Senaat.)

— Ces articles sont successivement mis aux voix et adoptés. (Voir documents nos 793-1 et 2, session 1988-1989, du Sénat.)

De Voorzitter. — De artikelen van het ontwerp van wet luiden:

Artikel 1. De kredieten ingeschreven onder de Titel I — Lopende uitgaven, en onder de Titel II — Kapitaaluitgaven van de hierna opgesomde begrotingen voor het begrotingsjaar 1989, worden aangepast volgens de omstandige vermeldingen in de bij deze wet gevoegde tabel en ten belope van (in miljoenen franken):

Departementen	Gesplitste kredieten		
	Niet-gesplitste kredieten	Vast-leggings-kredieten	Ordonnan-cerings-kredieten
TITEL I			
<i>Lopende uitgaven</i>			
Ministerie van Justitie	+ 1 097,8	—	—
Ministerie van Binnen-landse Zaken en Openbaar Ambt.	+ 902,3	—	—
Ministerie van Land-bouw	+ 87,8	—	—
Ministerie van Economi-sche Zaken	+ 108,2	—	—
Ministerie van Midden-stand	+ 83,8	—	—
Ministerie van Verkeers-wezen	+ 1 782,4	—	—
Ministerie van Openbare Werken	+ 5 523,6	—	—
Ministerie van Tewerk-stelling en Arbeid	+ 5 521,1	—	—
Onderwijs, Nederlands regime	+ 6,4	—	—
Onderwijs, Frans regime	+ 1 567,8	—	—
Ministerie van Volksge-zondheid en Leefmi-lieu	+ 1 952,8	—	—
Ministerie van Financiën	+ 99,4	—	—
Begroting van de Dota-ties aan de Gemeen-schappen en aan de Gewesten	+ 26 500,5	—	—
Totaal Titel I.	—	—	—
Lopende uitgaven	+ 45 233,9	—	—

Departementen	Gesplitste kredieten		
	Niet-gesplitste kredieten	Vast-leggings-kredieten	Ordonnan-cerings-kredieten
TITEL II			
<i>Kapitaaluitgaven</i>			
Ministerie van Binnen-landse Zaken en Openbaar Ambt.	+ 6,9	—	—
Ministerie van Land-bouw	+ 5,0	—	—
Ministerie van Verkeers-wezen	+ 27,7	—	—
Ministerie van Openbare Werken	+ 159,1	—	—
Onderwijs, Nederlands regime	+ 0,2	—	—
Onderwijs, Frans regime	+ 2,8	—	—
Ministerie van Volksge-zondheid en Leefmi-lieu	+ 22,6	—	+ 40,6
Begroting van de Dota-ties aan de Gemeen-schappen en aan de Gewesten	+ 14 887,9	—	—
Totaal Titel II.	—	—	—
Kapitaaluitgaven.	+ 15 112,2	—	+ 40,6

Article 1er. Les crédits prévus au Titre I — Dépenses courantes, et au Titre II — Dépenses de capital des budgets de l'année budgétaire 1989 énoncés ci-après sont ajustés suivant les données détaillées du tableau annexé à la présente loi et à concurrence de (en millions de francs):

Départements	Crédits dissociés		
	Crédits non dissociés	Crédits d'engage-ment	Crédits d'ordonnan-cement
TITRE I			
<i>Dépenses courantes</i>			
Ministère de la Justice	+ 1 097,8	—	—
Ministère de l'Intérieur et de la Fonction publique.	+ 902,3	—	—
Ministère de l'Agriculture	+ 87,8	—	—
Ministère des Affaires économiques	+ 108,2	—	—
Ministère des Classes moyennes	+ 83,8	—	—
Ministère des Communi-cations	+ 1 782,4	—	—
Ministère des Travaux publics	+ 5 523,6	—	—
Ministère de l'Emploi et du Travail	+ 5 521,1	—	—
Education nationale, régime néerlandais	+ 6,4	—	—
Education nationale, régime français	+ 1 567,8	—	—
Ministère de la Santé publique et de l'Envi-ronnement	+ 1 952,8	—	—
Ministère des Finances	+ 99,4	—	—
Budget des Dotations aux Communautés et aux Régions.	+ 26 500,5	—	—
Total Titre I.	—	—	—
Dépenses courantes	+ 45 233,9	—	—

Départements	Crédits non dissociés	Crédits dissociés	
		Crédits d'engage- ment	Crédits d'ordonnan- cement
TITRE II			
<i>Dépenses de capital</i>			
Ministère de l'Intérieur et de la Fonction publique.	+	6,9	—
Ministère de l'Agricul- ture	+	5,0	—
Ministère des Communi- cations	+	27,7	—
Ministère des Travaux publics	+	159,1	—
Education nationale, régime néerlandais	+	0,2	—
Education nationale, régime français . .	+	2,8	—
Ministère de la Santé publique et de l'Envi- ronnement	+	22,6	+ 40,6
Budget des Dotations aux Communautés et aux Régions. . . .	+ 14 887,9	—	—
Total Titre II. —			
Dépenses de capital	+ 15 112,2	—	+ 40,6

— Aangenomen.

Adopté.

Art. 2. Machtiging wordt verleend ten laste van de bij deze wet verleende kredietuitgaven in 1989 te verrichten voor rekening van de Duitstalige Gemeenschap, met betrekking tot het Duitstalig onderwijs.

Art. 2. Sont autorisées à charge des crédits ouverts par cette loi, les dépenses à effectuer en 1989 pour le compte de l'Exécutif de la Communauté germanophone et relatives à l'enseignement de langue allemande.

— Aangenomen.

Adopté.

Art. 3. De bij deze wet toegestane kredieten zullen door de algemene middelen der Schatkist gedekt worden.

Art. 3. Les crédits ouverts par la présente loi seront couverts par les ressources générales du Trésor.

— Aangenomen.

Adopté.

Art. 4. Deze wet treedt in werking de dag van haar bekendmaking in het *Belgisch Staatsblad*.

Art. 4. La présente loi entre en vigueur le jour de sa publication au *Moniteur belge*.

— Aangenomen.

Adopté.

De Voorzitter. — We stemmen later over het ontwerp van wet in zijn geheel.

Il sera procédé ultérieurement au vote sur l'ensemble du projet de loi.

ONTWERP VAN WET HOUDENDE DE RIJKSMIDDELEN-BEGROTING VOOR HET BEGROTINGSJAAR 1990

ONTWERP VAN WET HOUDENDE DE ALGEMENE UITGAVENBEGROTING VOOR HET BEGROTINGSJAAR 1990

Algemene beraadslaging

PROJET DE LOI CONTENANT LE BUDGET DES VOIES ET MOYENS POUR L'ANNEE BUDGETAIRE 1990

PROJET DE LOI CONTENANT LE BUDGET GENERAL DES DEPENSES POUR L'ANNEE BUDGETAIRE 1990

Discussion générale

De Voorzitter. — Wij vatten de bespreking aan van de ontwerpen van wet betreffende de Rijksmiddelenbegroting en de Algemene Uitgavenbegroting voor het begrotingsjaar 1990.

Nous abordons l'examen des projets de loi relatifs au budget des Voies et Moyens et au budget général des Dépenses pour l'année budgétaire 1990.

De algemene beraadslaging is geopend.

La discussion générale est ouverte.

Het woord is aan de heer Didden, rapporteur over de Rijksmiddelenbegroting en over de afdelingen Rijksschuld, Financiën, Dotatiën, Dotatiën aan de Gemeenschappen en Gewesten van de Algemene Uitgavenbegroting 1990.

De heer Didden, rapporteur. — Mijnheer de Voorzitter, bij de bespreking van deze begrotingen hanteer ik vier uitgangspunten.

Om te beginnen kan men moeilijk anders dan bij de bespreking van deze begrotingen te verwijzen naar de wet van 28 juni jongstleden, waardoor de wet op de rijkscomptabiliteit van 1963 werd gewijzigd. Door deze wijziging zijn zowel de regering als het Parlement gebonden aan een strikte timing van de begroting. Vervolgens blijf ik even stilstaan bij de inleiding van de ministers in de commissie. Daarna zal ik de uitvoerige uiteenzettingen van de leden van de commissie samenvatten en, tenslotte, de antwoorden hierop van de ministers naar voor brengen.

Het Rekenhof merkt onder meer in het 146e boek op dat door de wet van 28 juni 1989 de voorrang van de Wetgevende Kamers bij het beheer van de Staat wordt hersteld. Daarom wil ik de inhoud van deze wet en het tijdschema dat ze aan de regering en het Parlement oplegt, even in herinnering brengen, zodat wij goed beseffen in welk kader de begrotingswerkzaamheden nu en in de toekomst zullen plaatshebben. De nieuwigheden van deze wet zijn talrijk, maar ik zal er een zevental opsommen.

Ten eerste moet er bij het ontwerp van Rijksmiddelenbegroting een uitgewerkte inventaris van alle fiscale uitgaven worden gevoegd. De regering heeft namelijk een inventaris voor 1990 ingediend als bijlage bij de Rijksmiddelenbegroting, maar die is niet nauwkeurig. Het gekwantificeerde deel ervan en de daaraan gekoppelde lijst van fiscale uitgaven bevat immers verschillende ongekende en onberekende aanduidingen. In de toekomst moet hieraan grotere aandacht worden besteed.

Ten tweede is de regering thans wettelijk verplicht een begrotingscontrole te verrichten. Wij kennen het systeem van de begrotingscontrole wel in de praktijk. De regering zal nu in het eerste kwartaal van volgend jaar het resultaat van de begrotingscontrole moeten indienen in het Parlement.

Ten derde wordt het stelsel van de voorlopige kredieten in de organieke wet geïntegreerd. Deze kredieten en de overeenstemmende basisallocaties worden beperkt in verhouding tot de periode waarop zij betrekking hebben. Dit is een knuppel achter de deur voor de regering.

Ten vierde, de kredieten die voorheen verspreid waren over de verscheidene departementale begrotingen, worden nu opgenomen in de Rijksmiddelenbegroting en in de Algemene Uitga-

venbegroting. Dit zullen we ook kunnen vaststellen bij het indienen van de administratieve begrotingen.

Ten vijfde is er een verlaging van de opheffingsdrempel voor de uitvoering van begrotingsbeslissingen die genomen worden op basis van artikel 24 van de wet. Op dit artikel deed de regering in het verleden vaak een beroep om uitgaven te doen die niet in de begroting waren opgenomen. De wet van 28 juni geeft echter aan het Rekenhof een appreciatiebevoegdheid en de mogelijkheid tot visumweigering.

Ten zesde worden thesauriemandaten zonder normatieve of budgettaire grondslag uitgesloten door de invoering van een voorlopig visum van het Rekenhof.

Tenslotte zal het Rekenhof de Wetgevende Kamers in de maand mei in en verslag een eerste overzicht geven van de resultaten van de uitvoering van de begroting van het voorgaande jaar. Hierdoor kunnen Kamer en Senaat nog voor zij met reces gaan een motie tot voorlopige regeling van de begroting van het voorgaande jaar goedkeuren. Dit is als het ware een voorloper van de rekening die nu met vele jaren achterstand wordt ingediend.

Door die wet van 28 juni jongstleden worden de taken van het Parlement, gesteund door het Rekenhof verruimd en geconcretiseerd. De controle op de begroting kan ongetwijfeld een belangrijke taak worden van het Parlement dat hierbij, meer nog dan in het verleden, een beroep zal kunnen doen op een zo belangrijke instelling als het Rekenhof. Het valt dan ook enigszins te betreuren dat de bijzondere commissie van de Senaat zich gedurende haar werkzaamheden slechts in beperkte mate heeft gesteund op de medewerking van het Rekenhof. Valt het niet te overwegen om gedurende al onze begrotingswerkzaamheden dit voor het Parlement nuttig element maximaal te waarderen zoals dat trouwens door andere instellingen, onder meer de Vlaamse Raad, wordt gedaan?

Het Rekenhof heeft bovendien zeer pertinente algemene, maar ook concrete opmerkingen gemaakt over de begroting die wij in de loop van de volgende dagen bespreken.

De eerste opmerking, waarop ik uitvoerig inga, heeft betrekking op artikel 1.01.2, § 2, van het wetsontwerp zelf. Het Rekenhof zegt dat dit artikel, de artikelen 9, § 7, en 10, § 4, van de comptabiliteitswet uitholt omdat er machtiging wordt gegeven tot het overdragen van wettelijke kredieten door middel van ministeriële besluiten, zonder dat rekening wordt gehouden met de prerogatieven van het Parlement omtrent de basisallocaties. Bovendien zou dit artikel 1.01.2, § 2, zelfs in strijd zijn met artikel 116 van de Grondwet dat luidt: «De leden van het Rekenhof worden door de Kamer van volksvertegenwoordigers benoemd voor de tijd bij de wet bepaald.

Dit Hof is belast met het nazien en verwerven der rekeningen van het algemeen bestuur en van allen die tegenover de staatskas rekenplichtig zijn. Het waakt ervoor dat geen artikel van de uitgaven der begroting wordt overschreden en dat geen overschrijding plaatsvindt. Het stelt de rekeningen der verschillende besturen van de Staat vast en is ermee belast te dien einde alle nodige inlichtingen en bewijsstukken te verzamelen. De algemene staatsrekening wordt aan de Kamers onderworpen met de opmerkingen van het Rekenhof.

Dit Hof wordt door een wet ingericht. »

Het is duidelijk dat de ongrondwettigheid van artikel 1.01.2, § 2, van het wetsontwerp betrekking heeft op de derde zin van het geciteerde grondwetsartikel. De regering heeft op geen enkele opmerking van het Rekenhof geantwoord, noch in de senaatscommissie, noch in de Kamer van volksvertegenwoordigers. Zij heeft wel geantwoord op andere opmerkingen.

Het gevolg hiervan is dat de bezoldigingen van het personeel — want daarover gaat het in dit artikel — binnen een administratieve begroting kunnen worden herverdeeld door ministeriële besluiten. Deze werkwijze vermindert de controle van het Parlement en het Rekenhof op de overdrachten en de herverdeling.

Een tweede opmerking van het Rekenhof betreft het samenvoegen van niet-gesplitste kredieten en van gesplitste ordonnancierskredieten. Het antwoord van de regering op deze opmerking is te vinden in het kamerverslag vanaf bladzijde 162.

Een derde opmerking heeft betrekking op de structuur van de departementale begrotingen die verloren dreigt te gaan met de nieuwe begrotingstechniek. Deze opmerking lijkt mij zeer belangrijk. Groeperingen van afdelingen hebben een zodanige omvang gekregen en zijn zo algemeen geworden dat het begrip programma elke betekenis dreigt te verliezen. Het Rekenhof beschouwt de begroting 1990 als een overgangsbegroting. Kamer en Senaat zullen de begroting 1991 best met verscherpte aandacht bekijken, want over de structuur van de departementale begrotingen voor het begrotingsjaar 1990 vegen we als het ware de spons.

In het tweede deel van mijn uiteenzetting zal ik het hebben over de inleiding van de ministers. De Vice-Eerste minister en minister van Begroting en Wetenschapsbeleid heeft eerst gehandeld over de uitvoering van de begroting 1989. Hij verwees naar de begrotingscontrole van de maand maart. De ontvangsten werden toen 37 miljard hoger geraamd ingevolge een hogere inschatting van het bruto nationaal produkt en ook van een aanpassing van het elasticiteitscoëfficiënt van het inkomen, die vóór de controle op 1,2 pct. werd geraamd, na de controle op 1 pct.

De uitgaven zijn in dezelfde mate, dus met 36 à 37 miljard gestegen, zodat het te financieren saldo in 1989 405,4 miljard bedraagt op 6,9 pct. van het BNP. Volgens een raming van de Schatkist bedraagt het netto te financieren saldo 425 à 430 miljard. Volgens de Vice-Eerste minister waren deze ramingen van de Schatkist tot in augustus te pessimistisch, elke maand voor ongeveer 20 miljard. In de periode 1984-1987 was het netto te financieren saldo in het laatste kwartaal telkens positief, wat de minister laat veronderstellen dat ook dit jaar de lopende uitgaven in de hand zullen kunnen worden gehouden.

De ontvangsten van de directe belastingen zijn weliswaar lager dan de ramingen, vooral ingevolge de minderontvangsten bij het inkohieren van de directe belastingen.

Vervolgens handelde de Vice-Eerste minister over de krachtlijnen van de begroting 1990. De voorstellen gaan uit van voorzichtige economische prognoses: een inflatie van 3 pct., 3,1 pct. voor de deflatie, een groei van het BNP van 2,9 pct. en een gemiddeld rentepercentage van 8,5 pct. Wellicht zullen tijdens de begrotingscontrole van januari 1990 de uitgaven ingevolge dit achterhaalde rentepercentage moeten worden aangepast.

De regering heeft de in het regeerakkoord ingeschreven dubbele begrotingsnorm strikt uitgevoerd; de beperking van het nominaal tekort op het bedrag van het voorgaande jaar, 405,4 miljard, en een groei die beneden de inflatie blijft. Aldus diende men de oorspronkelijke uitgavenraming, ten bedrage van 1 556,8 miljard, te reduceren tot het bedrag van 1 457,2 miljard, waarvoor wij onze goedkeuring moeten geven.

Er werd 55 miljard geschrapt in bilaterale besprekingen en de regering nam een reeks maatregelen, goed voor een bedrag van 80 miljard. Zo werd er 20 miljard bespaard door herschikking van de schulden, 10 miljard door een beter beheer van de schuld, 27,1 miljard door ontvangsten, 22,9 miljard in de departementen en 8,5 miljard door schatkistverrichtingen. Op die manier dalen ook de uitgaven, exclusief de rentelasten, met 6 pct., een cijfer dat hoger is dan dat van de inflatie en de economische groei. Vergeleken met de situatie in 1990 is dit *in se* een goed uitgangspunt.

Het primaire saldo, dit is het verschil tussen de totale uitgaven, exclusief renten en totale ontvangsten, kent een positief resultaat van 157 miljard. Het is belangrijk er even op te wijzen dat het hier gaat om het beste primaire saldo van de jaren tachtig. Het betekent bovendien een verbetering met 1 BNP-punt ten opzichte van 1989 en zelfs van 2,2 BNP-punten ten opzichte van 1987.

De saneringsinspanningen worden hierdoor het best weergegeven en wijzen erop dat ook deze begroting een krimpbegroting is. De totale staatsuitgaven zullen zonder rentelasten in 1990 nog 24,2 BNP-punten bedragen en zullen lager liggen dan in elk van de jaren tachtig het geval was. Met de begroting voor 1990 zal het aandeel in het BNP van de uitgaven van de gezamenlijke overheid in België 2,2 BNP-punten lager liggen dan het Europees gemiddelde, namelijk 39,9 BNP-punten ten opzichte van 41,2 pct. in de Europese Gemeenschap.

Het nevalgieke punt in onze staatsfinanciën bestaat erin dat het *crowding-out effect*, of het koekoekseffect, zoals de Vice-Eerste minister dit heeft vertaald, waarbij elke ruimte voor een eigen beleid verdwijnt, blijft toenemen. Dit is een moeilijk punt voor elke regering die bereid is verantwoordelijkheid te dragen. De rentelasten duwen alle andere overheidstaken weg, zodat de vruchten van de economische groei niet kunnen worden aangewend voor nieuwe noden, die ontstaan op het vlak van het leefmilieu, het openbaar vervoer, het wetenschapsbeleid, de ontwikkelingshulp, enzovoort.

De economische groei gaat met andere woorden volkomen verloren in het delgen van de schuld.

Ik kom nu tot de inleidende uiteenzetting van de minister van Financiën. De minister situeerde de economische toestand van ons land in internationale context. Vergeleken met de landen van de OESO en van de Europese Gemeenschap, is de economische situatie in ons land gunstig. De economische groei van 3,2 pct. zou de volgende jaren wel kunnen worden bedreigd door de inflatie die in de Europese Gemeenschap zou kunnen oplopen tot 4,7 pct.

De regering heeft haar begroting voor 1990 opgesteld op basis van deze gunstige economische vooruitzichten. Voor de raming van de ontvangsten is men niet tewerkgegaan volgens de macro-economische methode met één elasticiteitscoëfficiënt, zoals dit vroeger, en tot 1989, het geval was.

De minister van Financiën heeft gemeend te moeten innoveren en hij heeft de ontvangsten geraamd op basis van de gedisaggregeerde methode, met zes elasticiteitscoëfficiënten die betrekking hebben op de verschillende inkomstencategorieën zoals directe belasting, BTW, roerende voorheffing, enzovoort. Dit is een meer verfijnde benadering van de groei van de inkomsten. De waarde van de verschillende partiële elasticiteitscoëfficiënten werd getest op basis van statistische economische en fiscale gegevens van de voorbije negen jaar. Dit heeft voor 1990 geleid tot een ontvangstenraming voor de gezamenlijke overheid van 1 714,1 miljard.

De minister van Financiën heeft ook een vermindering van diverse belastingen aangekondigd. Zoals u weet, werd in de loop van vorig jaar de fiscale hervorming op de personenbelasting goedgekeurd. Dit jaar zal men een aanvang nemen met de hervorming van de roerende voorheffing en de vennootschapsbelasting. De accijnzen werden reeds aangepast als compensatie voor de twee vorige hervormingen.

In het verslag vindt u ook een opsomming van de impact van de aangekondigde hervormingen op de ontvangsten.

Tenslotte heeft de minister van Financiën de evolutie van de openbare schuld geschetst en gewezen op het dynamisch en actief beleid dat hij ter zake voert. De openbare schuld bedroeg eind september 6 825 miljard of ongeveer 115,3 pct. van het BNP. Deze situatie weegt zwaar, via het *crowding-out-effect*, op de mogelijkheden en de actieradius van de regeringen. Er zal, in vergelijking met 1989, opnieuw een verhoging zijn van de intrestlast met 75 miljard.

Hiervoor zijn drie oorzaken aan te wijzen: ten eerste, de intrestlast die een toename van de openbare schuld tot gevolg heeft; ten tweede, de stijging van de intrestvoeten, die momenteel bijna 10 pct. bedragen; ten derde, de gevolgen van de herschikingsoperaties die in 1986 en 1988 werden uitgevoerd. De voordelen daarvan hebben we gehad in de voorbije jaren, de nadelen zullen volgend jaar en de daaropvolgende jaren voelbaar zijn. Daarom dus de aangroei van onze intrestlasten.

Het terugschroeven van de intrestlasten noopt dan ook tot een dynamisch en actief beheer van de overheidsschuld. De minister van Financiën heeft sedert 1988 een beleid gevoerd dat erin bestaat dat leningen die op korte termijn werden gesloten, worden vervangen door leningen op lange termijn en leningen met een vaste intrestvoet worden vervangen door schatkistcertificaten op middellange termijn.

Ingevolge de techniek van de *swaps* en andere technieken, kon in 1990 1 miljard worden bespaard. Sedert vorig begrotingsjaar werden bovendien verschillende nieuwe maatregelen getroffen met het oog op een verlaging van onze leningslasten; bijvoorbeeld werden lineaire obligaties via aanbesteding uitgegeven.

Deze zogenaamde OLO's werden bovendien gerangschikt volgens looptijd en renteniveau, zodat alle financiële instellingen en beursvennootschappen een bod kunnen doen, wat de liquiditeit bij elke uitgifte kan verhogen.

Ook werden sedert mei jongstleden de commissielonen op de staatsleningen verlaagd en werd de dematerialisering van staatseffecten en schatkistcertificaten tot stand gebracht.

Uit deze opsomming van gerealiseerde en nog te nemen maatregelen in de komende maanden blijkt wel degelijk een actief beleid inzake onze openbare schuld.

Sta mij toe, mijnheer de Voorzitter, in een derde onderdeel op een beknopte wijze de bespreking van de begroting 1990 weer te geven. Ik heb deze weergave ingedeeld in twee punten; een eerste punt dat de leden in de commissie hebben aangesneden, heeft betrekking op de methode en op de gewijzigde wetgeving inzake de begrotingsprocedure, de fiscale hervormingswetten en de institutionele hervormingen. Dit was in feite een bespreking van de gewijzigde wetgeving sedert 1988.

In die zin wenst een lid mee te delen dat de programmagegrotingen gepaard dienen te gaan met een efficiënte aanwending van het hele overheidsapparaat.

Een nieuwe politieke cultuur gekoppeld aan een beleidsvisie en versterkt door een professionele analyse van de begroting moet voorafgaan aan elke begrotingstechniek. Een ander lid vult dit standpunt aan door erop te wijzen dat de nieuwe rigoureuze comptabiliteitswet begeleid moet worden door informaticamiddelen die ter beschikking van de parlementsleden komen. Dit is wellicht een nuttige suggestie voor de quaestuur en de beheerders van dit huis.

Verscheidene leden geven hun oordeel over de fiscale hervormingen, zoals de vermindering van de personen- en vennootschapsbelasting, de vermindering van de roerende voorheffing, het verhogen van de accijnzen en het verminderen van de BTW-aanslagvoeten. Het lid met het meest extreme standpunt verklaarde dat de vennootschapsbelasting met 10 punten zou moeten worden verminderd. Dit zou vrijwel onmiddellijk meer ontvangsten voor de Staat opleveren door de groei van de activiteit in de ondernemingen. Enkele leden zijn van mening dat de fiscale hervorming verloopt volgens een *stop-and-go*-schema.

Verder oordeelden verscheidene leden dat de vermindering van de roerende voorheffing niet beperkt mag blijven tot obligaties en schuldvorderingen. Bovendien wijst een lid erop dat rekening houden met de Europese context, vooral voor BTW en accijnzen, absoluut noodzakelijk is.

Inzake methode en institutionele aangelegenheden handelde een lid expliciet over de gevolgen van de financieringswet van 16 januari jongstleden met betrekking tot de Gemeenschappen en de Gewesten. Het lid stelde vragen over het overleg tussen de nationale regering en de Executieven over de toegewezen ontvangsten. Bij de behandeling van het vorige ontwerp heeft hij dit trouwens reeds aangehaald. Hij sprak meer bepaald over de problemen van de Franstalige Gemeenschap bij de toewijzing van het kijk- en luistergeld.

Verder heeft dit lid ook opmerkingen gemaakt over de noodzaak voor de Gemeenschappen en Gewesten om bijkomende leningen aan te gaan teneinde hun deficit te vereffenen. Op zijn vraag over de thesaurie van Gemeenschappen en Gewesten antwoordde de Vice-Eerste minister dat de Gemeenschappen en Gewesten vanaf 1 januari 1991 autonoom over een eigen thesaurie zullen beschikken. Intussen blijven de kredietlijnen op het niveau van 1/6 van het overgedragen bedrag gehandhaafd, ook al hebben de nationale regering en de Executieven problemen met interpretatieverschillen.

Een tweede en belangrijkste deel van de uiteenzettingen van de commissieleden had natuurlijk betrekking op de uitvoering van de begroting van 1989 en de ramingen voor 1990. Vele leden maakten hierbij beschouwingen over de draagkracht en de efficiëntie van de geplande besparingen, over de internationale en binnenlandse economische ontwikkelingen, over de dreigende inflatiewolken en over het negatieve effect van de verhoging van de rentevoeten, die natuurlijk niet alleen in België voorkomt. Enkele sprekers benadrukten dat de regering zich in haar budget-

taire taak op een gedisciplineerde manier gedraagt, vermits zij de dubbele norm, ingeschreven in het regeerakkoord, handhaaft, namelijk het beperken van het nominaal tekort tot het bedrag van het voorgaande jaar en een stijging van het tekort, exclusief rentelasten, beneden het inflatietempo.

Een aantal leden erkennen dat dit gepaard gaat met een substantiële verlaging van de uitgaven zonder rentelast. Zij zitten dus op dezelfde golfhoogte als de regering. Sommigen besluiten zelfs dat het sneeuwbal effect in 1990 is gestopt.

Het overheidsbeleid is sedert 1982 ook gericht op een globaal herstel- en moderniseringsbeleid waarvan het effect is dat het herstel van de ondernemingswinsten, de beheersing van de staatsuitgaven en de verlaging van de fiscale druk tot stand zijn gekomen.

Niet alle leden — en ik hoef dit niet te beklemtonen omdat dit evident zal blijken tijdens de bespreking — delen evenwel deze mening.

De meest vernietigende criticus onder de leden is van oordeel dat de overheid de uitgaven niet beheerst en de gunstige economische conjunctuur onbenut laat voor de sanering van het overheidsbudget. Bovendien evolueert volgens sommigen de fiscaliteit zelfs in negatieve zin, zodanig dat de fiscaliteit niet verlaagt, zoals de regering beweert, maar toeneemt. Zij stellen dat ook de sociale lasten te hoog zijn en dat inspanningen voor onder meer *research and development* op een te gering niveau gebeuren.

Verscheidene sprekers uiten hun onrust over de evolutie van de begroting 1989. Deze zou ten gevolge van hoog oplopende uitgaven zelfs de inspanningen van de vorige regering teniet doen.

Bijna alle leden van de commissie wijzen op twee belangrijke fenomenen die de begroting 1990 zullen bezwaren en de economische ontwikkeling van ons land zouden kunnen afremmen, namelijk, ten eerste, de groei van de rentevoet, die nu reeds meer dan 1 pct. gestegen is ten opzichte van het moment waarop de begroting werd opgemaakt — namelijk juli 1989 — en ten tweede, de toenemende inflatie. De negatieve impact op de begroting wordt door verscheidene leden voor 1990 op 25 tot 30 miljard geraamd.

Wat het spaarplan betreft, worden zeer uiteenlopende meningen geuit. De positieve leden beoordelen de voorstellen als evenwichtig en onvermijdelijk, zowel in samenstelling als in niveau: 30 miljard via de rijksschuld, 30 miljard via departementen en telkens 10 miljard via de bedrijven en ondernemingen enerzijds en particulieren, anderzijds.

De uitspraken van een aantal leden die de begroting een gebrekkige geloofwaardigheid toemeten, zijn nogal negatief omwille van de vaagheid in de besparingen. Enkel een noemen de staatsfinanciën de financiën van een bedrijf in moeilijkheden dat dringend moet worden geherstructureerd. Men noemt de begrotingen 1989 en 1990 de begrotingen van de gemiste kans.

Over één aspect van het begrotingsbeleid zijn bijna alle leden van de commissie het eens, namelijk dat er een positief schuldbeheer wordt gevoerd. De initiatieven die de minister van Financiën heeft genomen of zal nemen op het vlak van transparantie van de geldmarkten en het schuldbeleid worden als dynamisch en met vrij veel lof onthaald.

Sta mij toe zeer summier in een vierde deel de antwoorden van de leden van de regering samen te vatten. De minister van Financiën verstrekte inlichtingen over de waarborgstellingen van de Staat, die 1 590 miljard bedragen, en over de gedebudgetteerde schuld voor een bedrag van 321 miljard ten laste van de Staat. Deze bedragen moeten niet echt als staatsschuld worden beschouwd, maar wel als potentiële staatsschuld. De waarborgen kunnen dus normaal worden gevoegd bij de staatsschuld van 6 800 miljard.

Vervolgens worden de gegevens met betrekking tot de ontvangsten van 1989 bevestigd. Er wordt een overzicht gegeven van de compensaties voor de hervorming van de personenbelasting. Deze hervorming wordt zowel in 1989 als in 1990 geheel gecompenseerd.

In 1989 is er zelfs een overcompensatie ten bedrage van 2,8 miljard ten gevolge van de accijnsverhoging. Deze overcompensatie wordt mede in compensatie genomen in 1990, zodat ook daar de operatie van de fiscale hervorming neutraal blijft, tenminste voor de staatsfinanciën. Dit geldt echter niet voor de individuele burgers. Deze intellectuele eerlijkheid moet worden gedoogd, ook van een rapporteur.

Verder worden er gegevens verstrekt over de belastingverlichting ten gevolge van regularisaties ten bedrage van 79,8 miljard in 1988.

De minister bevestigt dat er een vertraging van twee maanden is bij het inkohieren van de belastingen. Hierdoor lopen de gemeentelijke ontvangsten ook een achterstand op van twee maanden. De gemeenten zullen dus voor twee maanden meer leningen moeten aangaan. Dit is in feite een toegif van de gemeenten aan de nationale overheid, die de inningen voor de gemeenten doet.

In verband met de roerende voorheffing verschaft de minister van Financiën een overzichtstabel, waaruit blijkt dat de dividenden in de meeste landen zwaarder worden belast dan de andere intresten.

Wat de hervorming van de vennootschapsbelasting betreft, erkent de minister dat de aanslagvoeten ter zake in ons land nominaal hoger zijn dan elders, maar in reële cijfers toch heel wat minder hoog liggen dan de 41 pct. die in de wet aan de vennootschappen wordt opgelegd.

De ultieme datum voor de harmonisatie van de BTW-tarieven voor de Europese Gemeenschap, en dus ook voor ons land, is volgens de minister 1 januari 1993.

Tenslotte geeft de Vice-Eerste minister en minister van Begroting een overzicht van de bijlagen voor 1989 en van de administratieve begrotingen voor 1990. Deze administratieve begrotingen zouden voor 20 november worden ingediend. Ik neem aan dat de Vice-Eerste minister ons tijdens de bespreking zal meedelen dat zij inderdaad zijn ingediend, zodat de Kamers ze eerstdaags kunnen inkijken.

Op de kritiek dat de hoogconjunctuur een gemiste kans is voor de budgettaire sanering, antwoordt de Vice-Eerste minister dat er weliswaar minder uitgaven zijn voor de werkloosheid, maar dat de meerinkomsten aanzienlijk onder de verwachtingen blijven. Zo liggen de resultaten van de vennootschapsbelastingen 25 miljard lager dan verwacht.

Wat de omvang van de saneringsinspanningen in 1990 betreft, verwijst de Vice-Eerste minister naar de verbeteringen van het primaire saldo van 23,6 miljard in 1988, tot 96 miljard in 1989 en tot 157,4 miljard in 1990.

Bij de uitvoering van de begroting van 1989 nemen de Vice-Eerste minister en met hem de hele regering zich voor het netto te financieren saldo te handhaven op 405,4 miljard, zoals overeengekomen bij de begrotingscontrole. De lopende uitgaven zijn in vergelijking met 1988 toegenomen, maar zullen in het laatste kwartaal van 1989 wellicht een correctie ondergaan.

De Rijksmiddelenbegroting werd in de bijzondere begrotingscommissie van de Senaat meerderheid tegen oppositie, met 16 tegen 4 stemmen aangenomen. De Algemene Uitgavenbegroting voor 1990 werd aangenomen met 17 tegen 4 stemmen.

Tot hier, mijnheer de Voorzitter, het verslag over de commissiewerkzaamheden. Ik dank de voorzitter van de commissie, de heer Engelméers, alsmede de commissieleden voor hun constructieve bijdrage tot de bespreking. (*Applaus.*)

M. le Président. — La parole est à Mme Delruelle.

Mme Delruelle-Ghobert. — Monsieur le Président, le budget des Voies et Moyens de 1989 n'avait pas entraîné notre adhésion au moment où il nous fut présenté. Vous ne l'ignorez pas, monsieur le ministre, j'avais, à l'époque, considéré qu'il traduisait une politique néfaste, une mauvaise manière de gérer les affaires publiques, et qu'il relevait du domaine de l'illusion bien plus que des réalités.

Aujourd'hui, je dois bien constater que mon impression de l'époque était bonne, ainsi qu'en attestent les dures constatations du contrôle budgétaire.

Je vous ai fait part en commission de mes réflexions à ce propos. Vous n'avez pas rencontré mes objections. Je me vois donc dans l'obligation d'y revenir.

Permettez-moi d'abord de remercier et de féliciter, M. Didden, de son rapport très détaillé et complet.

Examinons d'abord l'exécution du budget 1989.

Les dépenses se traduisent par une hausse de 36 milliards de francs. Vous reconnaissez de plus que le dépassement réel est de 48,4 milliards de francs, heureusement compensé par des économies réalisées pour 12 milliards, ce qui permet de maintenir la hausse nette des dépenses à 36 milliards.

Certes, vous nous annoncez que l'on peut s'attendre à une hausse de recettes d'environ 37,2 milliards de francs grâce aux effets bénéfiques de la bonne conjoncture.

Je note cependant que, d'après les données récentes fournies par la trésorerie, l'objectif budgétaire de l'année en cours serait dépassé d'environ 30 milliards de francs.

Face à ces données, vous tentez de vous faire rassurant en nous tenant les propos lénifiants que je cite: «Je voudrais clairement affirmer ici qu'il n'y a aucune raison de dramatiser cette prévision comme certains ont tendance à le faire.» Et pour rattraper ce que ces propos pourraient avoir de trop édulcorant, vous poursuivez, et je cite encore: «Bien que le résultat soit sujet à de nombreux impondérables, il ne faut pas exclure *a priori* la réalisation de l'objectif de 405 milliards.»

Ces propos sont parfaitement significatifs d'un état d'esprit désabusé qui tente en vain de s'accrocher à ses illusions.

Monsieur le ministre, votre solde net à financer, fixé très modestement à 6,9 p.c. du PNB, soit à un niveau très proche du solde de l'année 1988, ne pourra pas être atteint et vous en êtes parfaitement conscient.

Votre solde net à financer prévu de 405,4 milliards sera, en réalité, d'environ 435 milliards, soit 7,4 p.c. du PNB, c'est-à-dire un résultat sensiblement identique à celui réalisé en 1988.

Ce qui est le plus inquiétant, c'est que cette mauvaise situation provient assez peu de l'évolution des charges d'intérêts. C'est seulement en 1990 que la hausse de ceux-ci, observée depuis quelque temps, devrait essentiellement se faire sentir. Le dérapage dans l'exécution du budget 1989 découle donc de l'évolution négative des dépenses hors charges d'intérêts. Votre gouvernement ne contrôle pas ses dépenses comme il conviendrait de le faire dans le cadre de la poursuite d'une politique d'assainissement des finances publiques telle qu'elle fut menée courageusement pendant six ans par les gouvernements à participation libérale.

Mais qu'en est-il à présent de votre budget des Voies et Moyens de 1990?

Je vous dirai d'emblée que ce projet de budget ne nous rassure pas davantage.

L'objectif que vous vous êtes fixé d'atteindre un solde net à financer de 6,5 p.c. du PNB, soit moins de 0,5 p.c. de mieux que l'objectif prévu pour 1989, n'est certes pas de nature à nous placer dans les meilleures conditions européennes d'ici à 1992. Faut-il rappeler que, d'après une étude réalisée par la Commission européenne, la moyenne européenne des déficits des Etats membres tombera d'ici à 1990 à 2,6 p.c. du PNB.

Je m'interroge dès lors sur la question de savoir comment compte tenu, d'une part, du dérapage budgétaire évident pour 1989 et, d'autre part, de l'objectif modeste que s'est assigné le gouvernement pour 1990, il sera possible de ramener le déficit de nos finances publiques à un niveau plus proche de la moyenne européenne, condition pourtant essentielle si nous voulons affronter, avec les meilleures chances de succès, l'ouverture du grand marché de 1993.

Mes interrogations se font plus pressantes encore lorsque j'aborde la question de savoir si l'on peut avoir l'assurance que l'objectif budgétaire prévu pour 1990 sera effectivement réalisé. A cet égard, mes doutes l'emportent sur mes espérances.

Le ministre du Budget rappelait, en commission, que la haute conjoncture que nous connaissons actuellement se traduit, pour les finances publiques, par des dépenses supplémentaires croissantes pour la programmation sociale et la couverture des charges d'intérêts. Si les taux d'intérêts se maintiennent à leur niveau actuel, les charges d'intérêts de la dette publique s'accroîtront, en 1990, d'environ 26 milliards de francs.

Tenant compte également de ce que le déficit budgétaire pour 1989 sera, en réalité, très probablement fixé à 430 ou à 435 milliards de francs, il faut s'attendre à ce que les charges d'intérêts auxquelles nous devons faire face en 1990 soient supérieures d'environ 29 milliards aux estimations du budget qui nous est présenté.

A ce propos, laissez-moi formuler deux remarques.

Je rappellerai, en premier lieu, une déclaration faite par le Vice-Premier ministre, M. Dehaene, au lendemain de l'adoption du budget 1990, déclaration selon laquelle on en est arrivé «à la limite des économies possibles dans les départements». Et le ministre de se demander «ce que l'on pouvait encore supprimer comme dépenses sans toucher aux fonctions essentielles de l'Etat». Renchérissant sur ces propos, le ministre du Budget précisait, dans son exposé introductif en commission, que «la marge qui reste pour faire des économies se rétrécit de plus en plus... Il est de plus en plus difficile de faire des retranchements évidents dans un Etat qui, comparé à l'étranger, ne vit plus au-dessus de ses moyens.»

Pour qui sait lire, ces déclarations signifient que les dépenses des départements ministériels seraient dorénavant incompressibles. Faudra-t-il, par conséquent, entamer bientôt de manière substantielle les budgets sociaux, ce qui ne manquerait pas de poser des problèmes de conscience à ceux qui prônaient le retour du cœur? A défaut, il faudra s'attendre au pire pour les prévisions budgétaires futures.

Ma seconde remarque a trait à l'environnement économique des années 1989 et 1990. L'assainissement des finances publiques est loin de se solder par un succès — j'ai essayé de le démontrer — pour l'année 1989 et nous devons nous attendre à ce qu'il en soit de même pour l'an prochain. Le gouvernement aurait cependant pu profiter de la conjoncture extraordinaire que nous venons de connaître pour poursuivre une action en profondeur de remise en ordre de nos finances publiques. En se contentant d'engranger les bienfaits fiscaux de cette haute conjoncture, le gouvernement a galvaudé les chances de 1989 et, par là même, hypothéqué le budget de 1990. Une chance unique a ainsi été perdue d'opérer le redressement tant attendu dans les meilleures conditions possibles.

Nous avons donc connu une année extraordinaire, mais ces conditions ne dureront, hélas, pas indéfiniment. L'économie belge semble sortir du tunnel, mais son redressement demeure fragile. En effet, l'évolution du contexte international sera vraisemblablement caractérisée par un ralentissement de la croissance, accompagné d'une certaine turbulence aux niveaux monétaire et financier: évolution du dollar, déficit américain, dettes des pays en voie de développement. Ces circonstances ne manqueront pas d'avoir leurs répercussions sur un pays largement ouvert sur l'extérieur, comme c'est le cas de la Belgique.

Ensuite, que dire du fardeau que représente la dette publique? Selon la Banque nationale, nous sommes de tous les pays occidentaux celui qui a la dette publique la plus lourde à supporter, 135 p.c. du PNB. Pour nous situer exactement, je rappellerai que la dette publique de la Grèce représente 100 p.c. de son PNB et que l'on n'a pas hésité à dire que ce pays se trouvait à la veille de la catastrophe.

M. Schiltz, Vice-Premier ministre et ministre du Budget et de la Politique scientifique. — Il faut bien être champion dans l'un ou l'autre domaine!

Mme Delruelle-Ghobert. — Certes, mais en l'occurrence, il n'y a pas de quoi se vanter!

Notre dette publique continuera d'exercer des effets négatifs sur l'économie, au moment même où les pressions inflationnistes réapparaissent et se confirment. Je n'en dirai pas davantage sur ce sujet, notre estimé collègue, M. Henrion, vous parlera de

manière plus approfondie et bien plus spécialisée de ce délicat problème de la dette publique.

Enfin, je constate que la structure industrielle reste encore, dans notre pays, trop axée sur des produits de base particulièrement sensibles à la conjoncture, ce qui se traduit par une tendance encore plus grande à subir l'impact d'éventuels ralentissements.

Si j'attire l'attention sur ces aspects de l'économie belge, c'est que les experts nous annoncent, à partir de 1990, une fin de cycle conjoncturel favorable s'orientant vers un atterrissage en douceur de l'économie mondiale, avec les inévitables répercussions sur la situation de notre pays.

L'année 1988 avait déjà été une année perdue dans la poursuite du redressement. Je feindrai d'admettre avec le ministre, que ce fut à cause des élections et de la lenteur à mettre sur pied le nouveau gouvernement.

L'année 1989 sera, elle aussi, perdue sur le plan du redressement de notre pays. Si les experts parlent d'un déficit de 435 milliards, le gouvernement minimise cette prévision en parlant de 410 milliards. Les variations des chiffres avancés prouvent que le gouvernement ne sait pas trop ce qu'il en est et cette situation ne présage absolument rien de positif pour l'année 1990 où nous ne pourrions même plus profiter d'une croissance soutenue pour réduire le déficit budgétaire, alors qu'une réduction draconienne s'avère indispensable, pour des raisons tant conjoncturelles que structurelles.

En tant que composante principale du besoin net de financement des pouvoirs publics, l'évolution du solde net à financer joue un rôle fondamental dans la maîtrise de ce que l'on appelle communément l'effet boule de neige. Les deux autres composantes de cette maîtrise sont les taux d'intérêt et le taux de croissance du PNB, mais nous savons que, dans une petite économie ouverte comme l'économie belge, il est très difficile d'obtenir un impact rapide et durable sur ces taux. Dès lors, le solde budgétaire et ses variations constituent le seul instrument stratégique sur lequel nos gouvernements peuvent agir de manière effective en vue d'arrêter cet effet boule de neige.

Je ne peux cependant pas passer sous silence la toute récente étude de la Banque nationale, dont la presse s'est fait l'écho et qui démontre que la dette a fini de croître plus rapidement que le PNB, sous l'effet du rythme d'expansion très élevé de celui-ci.

Des efforts considérables d'assainissements ont été faits entre 1982 et 1987 par les précédents gouvernements à participation libérale. Grâce à cet héritage et aux effets de la haute conjoncture, le gouvernement actuel, sans effort particulier, ainsi que nous l'avons vu, enregistre à son actif une étape psychologiquement importante.

Mais il faut immédiatement ajouter que la Banque nationale précise que la stabilisation de l'évolution de la dette publique par rapport à celle du produit national ne peut être un objectif en soi, compte tenu du niveau de l'endettement de l'Etat qui atteint plus du double de la moyenne européenne.

Ce nouvel élément conforte néanmoins notre position: la haute conjoncture est seule, cette année, à la base de cette amélioration. Il ne faut donc pas en rester là et l'effort d'assainissement doit être poursuivi avec ténacité, afin de sortir notre pays d'une situation peu enviable sur le plan des finances publiques.

Malheureusement, les intentions exprimées par le gouvernement dans sa déclaration d'investiture n'ont pas trouvé leur concrétisation dans les faits. Le budget de 1990, tel qu'il nous est présenté n'a comme assises, que de simples espérances.

Un proverbe dit, monsieur le ministre, que c'est dans l'adversité qu'il est beau d'espérer. Il me semble que c'est bien là le seul mérite budgétaire du gouvernement. Cela me paraît, en tout cas, trop peu pour que le groupe PRL puisse approuver le budget 1990. (*Applaudissements.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan mevrouw Herman.

Mevrouw Herman-Michielsens. — Mijnheer de Voorzitter, ik zal de leden van de PVV-fractie die aan de werkzaamheden van de bijzondere commissie hebben deelgenomen het voorrecht

laten om met meer kennis van zaken dan ik de begroting te analyseren en te zien of zij beantwoordt aan de huidige noden.

Ik heb daarover natuurlijk mijn eigen mening. Wanneer ik zie wat er allemaal op ons afkomt, dan twijfel ik daar wel aan. Ik denk hier in het bijzonder aan de ambtenarenstaking die hoogstwaarschijnlijk zal worden gehouden en aan de manier waarop de regering dit probleem aanpakt. Zij neemt een gering-schattende houding aan tegenover haar eigen dienaren die zij «snoepjes» toekent. Over die zelfde ambtenaren zegt de pers vandaag dat zij «nog niet gesust zijn». Dergelijke toon past niet bij de noden van degenen die in dienst staan van de Staat.

De heer Schiltz, Vice-Eerste minister en minister van Begroting en Wetenschapsbeleid. — Mevrouw, ik ben getroffen door een artikel dat onlangs werd gepubliceerd door iemand die vele jaren een verantwoordelijke kabinetsfunctie op het hoogste niveau heeft uitgeoefend bij diverse Eerste ministers met als hoofd: «Politiek bestaat hoofdzakelijk uit een aaneenschakeling van misverstanden».

Dat is ook mijn ervaring. Het wordt moeilijk om in de politiek al eens een onschuldig grapje te maken, want de media maken zich daarvan meester en dat grapje krijgt dan plots een heel andere dimensie. Ik hoef u niet te herinneren aan het grapje over de karwats, tien jaar geleden, dat ik tot het einde van mijn dagen zal meeslepen zoals een hond een ketel aan zijn staart. Die uitspraak was echter als een ironisch grapje bedoeld, zonder meer.

Mag ik u erop wijzen dat tijdens besprekingen met de overheidsvakbonden binnenskamers de term «les biscuits» sedert jaren door de syndicale verantwoordelijken wordt gebruikt?

Daaraan worden helemaal geen pejoratieve of denigrerende bedoelingen verbonden. Het is een mild jargon dat door ingewijden wordt gebruikt. Ik stond er werkelijk van versteld dat dit in de pers plots werd omgeturnd tot een uiting van vadsige koningen die over hun onderdanen misprijzende uitdrukkingen gebruiken.

Ik wil een pleidooi houden voor een ietwat meer relativeren van het politieke spraakgebruik en om in parlementaire of regeringsvergaderingen de humor en de ironie een plaats te laten; anders, wordt het klimaat in dat milieu onleefbaar.

Mevrouw Herman-Michielsens. — Mijnheer de minister, ik houd van een ironisch en niet-misplaatst grapje. Er zijn echter momenten waarbij men een dergelijke toon niet kan aanslaan. Dit was zulk een moment. U moet toegeven dat de ambtenaren zich in een situatie bevinden waarbij die uitspraken voor hen zwaar aankomen en dat wat werd gezegd inderdaad een jargon is of een grapje om binnenshuis te houden. Wanneer die termen in het openbaar door de Eerste minister worden gehanteerd, dan krijgen zij een andere dimensie die sommigen misschien niet stoort, maar voor de betrokkenen zwaar aankomt. Wanneer vanmorgen in de pers wordt geschreven dat de ambtenaren nog niet gesust zijn, dan klinkt dat in dezelfde sfeer en dat is onaangenaam om te lezen.

Mijnheer de minister, er zijn echter nog veel andere problemen die op u afkomen en die de begroting niet kan opvangen. Maar goed, daar zullen de effectieve commissieleden van mijn fractie het nog uitgebreid over hebben.

Ik wil het nu hebben over de nieuwe methode en de gevolgen daarvan. Mijnheer de Vice-Eerste minister, u zegt — en terecht — dat deze methode alle lof verdient omdat zij het Parlement in staat stelt over de Rijksmiddelenbegroting te stemmen vóór uitgaven zijn gedaan. En al tooit de regering zich met een pluimage waarvan ze zelf niet elk veertje heeft aangebracht, dan nog is die vernieuwing positief te noemen. Toch wil ik opmerken dat de vorige regering het ontwerp heeft voorbereid, maar continuïteit in de opvatting over het begrotingsbeleid verdient ook al alle lof.

Het is juist dat u erin geslaagd bent de Rijksmiddelenbegroting reeds in september in te dienen en dat u een groot inhaalmaneuver moest uitvoeren, want de regering is pas in mei 1988 aangetreden. Maar het is ook juist dat de huidige oppositie geen schuld heeft aan de val van de regering in 1987, noch aan het

uitzonderlijk lang formatieeraad dat de vorming van de regering voorafging.

Mijnheer de Vice-Eerste minister, als u beweert dat u met de nieuwe methode de fundamentele opdracht en de functie zelf van het Parlement opnieuw in eer hebt hersteld, dan is dat maar voor een klein deel waar. Ik zal u zeggen waarom. Sinds 1973 werden programmawetten, *des lois fourre-tout*, als noodzakelijk aangevoeld, hoewel gezaghebbende auteurs zoals Mast en Suetens dit een verwerpelijke methode vonden. Zij vonden dat het niet opging in één programmawet allerlei artikels op te nemen die in feite in verschillende wetgevingen thuishoorden. Op die manier wordt de fundamentele wetgeving als het ware gewijzigd zonder dat men het beseft, zonder dat het algemeen kader van de wetgeving wordt gerespecteerd. Dat was de reactie van degenen die zweerden bij het rigorisme van de vroegere wetgeving. En een aantal constitutionalisten gingen daarmee akkoord. Omdat men er niet in slaagde sluitende begrotingen op te stellen of daartoe niet kon besluiten, werd gebruik gemaakt van programmawetten.

De eerste programmawet kwam er in 1973 en bood de mogelijkheid de begrotingen van 1973 en 1974 te gronden. Met uitzondering van enkele jaren in het begin van de jaren tachtig, werd er haast ieder jaar een programmawet ingediend.

Daarnaast stellen we vast dat in de jaren zonder programma-wet werd gewerkt met bijzondere machten. Als parlements-lid geef ik de voorkeur aan een programmawet, omdat dit vermijdt dat bijzondere machten worden gevraagd waardoor het Parlement aan banden wordt gelegd.

Anderzijds, in het licht van de openheid ten opzichte van het Parlement en teneinde de fundamentele opdracht van het Parlement niet te vernietigen, moet die programmawet zijn bekend op het ogenblik van de stemming over de begroting. Ik had liever gezien dat beide ontwerpen samen zouden worden behandeld, zij het dan in de vorm van verschillende wetsontwerpen, aangezien een begrotingswet niet en een programmawet wel moet worden voorgelegd aan de Raad van State.

Vermits het de eerste keer is dat de begroting in dergelijke vorm wordt ingediend, kan ik nog begrijpen dat de programmawet niet tegelijkertijd kon worden opgemaakt. Er is echter nog een wezenlijk verschil tussen de begroting goedkeuren en pas daarna merken dat de programmawet er nog niet eens is. Ik kan dit vergelijken met een aantal bladeren uitwerpen — *des feuilles volantes* — met de verwachting dat ze, van zodra er een stam is die met wortels in de grond zit, een boom zullen vormen. Men hoopt een netto te financieren saldo te bekomen door uitgaven met inkomsten te vergelijken en men is de mening toegedaan dat men voor dit alles een wettelijke grondslag heeft. Ik noem dit *wishful thinking*. Wanneer over deze begroting moet worden gestemd zonder programmawet, koopt men een kat in een zak.

Als de programmawet pas aan de beurt komt nadat de begroting is goedgekeurd, wordt het Parlement aan banden gelegd vermits er meerderheid tegen minderheid zal worden gestemd. In de hiërarchie der normen werd reeds lang het volgende vastgelegd: eerst komt het koninklijk besluit, dan de wet, dan de Grondwet en boven dat alles komt het regeerakkoord. Voor

het regeerakkoord bestond er een ruime meerderheid en die zal er nu ook nog zijn, echter zonder wettelijke basis, die nodig is om uw begroting van *wishful thinking* te verwezenlijken.

De jongste twee maanden heb ik een niet onaardige collectie krantenknipsels vergaard. Het eerste dateert van 7 oktober. In die krantenknipsels wordt medegedeeld dat de programmawet, behoudens een klein probleempje dat spoedig zal worden opgelost, virtueel klaar is. Men deelt mede dat de aanpassing van de vennootschapsbelasting nog wat wordt uitgesteld, dat de toelagen voor bejaarde gehandicapten zullen worden aangepast enzoverder. De regering zou het daar allemaal over eens zijn en de programmawet zal worden ingediend. Dat pakje krantenknipsels groeit nog elke dag aan.

Dit alles doet me denken aan de interludiums die vroeger vaak werden ingelast tussen TV-programma's wanneer het tijdschema niet klopte. Ik herinner mij één van die interludiums waar men een voetballer 100 keer met dezelfde voet tegen een bal zag schoppen. Hij herbegon steeds en deed nooit een tweede stap. In een ander beeld zag men iemand op straat lopen die steeds opnieuw een stap vooruit en een stap achteruit zette, en dus nooit echt vooruit ging. Zo verloopt het ook met de aankondiging van de programmawet. De journalisten worden zoet gehouden met af en toe een berichtje met de mededeling dat men het over bepaalde punten eens is en dat men bepaalde initiatieven zal nemen. De programmawet is er echter nog steeds niet.

Als mijn inlichtingen juist zijn, werd vorige week nog de administratie van Financiën gevraagd een nieuwe tekst te schrijven voor drie artikelen in verband met de meerwaarde. Deze moet dan nog worden voorgelegd aan de Ministerraad. Het deeg is dus nog altijd aan het rijzen. Misschien heeft men zelfs reeds nieuw deeg moeten nemen omdat het vorige was ingezakt. Wij hebben derhalve nog geen enkele houvast.

De programmawet zal ooit wel worden ingediend in de Kamer. Het fiscale deel zal wellicht ooit bij de Senaat worden ingediend. Dan zullen wij weten hoe de vennootschapsbelasting er uit ziet en op welke manier bijkomende inkomsten zullen worden verworven. Zowel voor de inkomsten als voor de uitgaven bestaat er nog grote onzekerheid. Wat betekenen al die cijfers als men weet dat men nog een middel moet vinden om ze te doen kloppen?

Derhalve nodig ik de Senaat uit de eindstemming over de begroting uit te stellen tot de programmawet is ingediend. (*Applaus.*)

De Voorzitter. — Ik stel voor onze werkzaamheden te onderbreken.

Je vous propose d'interrompre ici nos travaux. (*Assentiment.*)

Wij zetten deze bespreking vanmiddag te 14 uur voort.

Nous poursuivrons cette discussion cet après-midi à 14 heures.

De vergadering is gesloten.

La séance est levée.

(*De vergadering wordt gesloten te 12 h 25 m.*)

(*La séance est levée à 12 h 25 m.*)